

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2023/36124048424507908

Vybrané štáty USA a komparácia ich ekologických politík
Bakalárska práca

2023

Ján Cipár

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Vybrané štáty USA a komparácia ich ekologických politík
Bakalárska práca

Študijný program: medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a
hospodárskej diplomacie
Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Dziura, PhD.

Bratislava 2023

Ján Cipár

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom: Vybrané štáty USA a komparácia ich ekologických politík, vypracoval samostatne pod vedením svojho vedúceho: Ing. Boris Dziura, PhD. a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....
(Podpis študenta)

Pod'akovanie

Chcem sa pod'akovať vedúcemu tejto práce Ing. Borisovi Dziurovi, PhD. za jeho odbornú pomoc, cenné rady a pripomienky.

Abstrakt

CIPÁR, Ján: *Vybrané štáty USA a komparácia ich ekologických politík*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie– Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Dziura, PhD. Bratislava: FMV, 2023, 54 s.

Cieľom záverečnej práce je porovnať ekologickú politiku vybraných štátov USA, a to Kalifornie, Texasu, Montany a Rhode Islandu. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje 2 grafy. Prvá kapitola je zameraná na charakteristiku historického vývoja ekologickej politiky v USA v kontexte právomocí federálnej vlády a vlád jednotlivých štátov. V ďalšej časti sa zaoberáme hlavnými cieľmi práce a metodikou výskumu. V tretej kapitole sa zaoberáme charakteristikou vybraných štátov USA z pohľadu ich základných ekonomických, politických a environmentálnych charakteristík. V štvrtej kapitole porovnávame vybrané štáty USA v dvoch oblastiach, ktoré sú podľa *U.S. Environmental Protection Agency* zodpovedné za viac ako 50 % emisií skleníkových plynov Spojených štátov, a to doprava a výroba elektrickej energie. V závere tejto kapitoly porovnávame prístupy vybraných štátov k stanovovaniu cieľov znižovania emisií. Medzi skúmanými štátmi sme našli rozdiely aj podobnosti. Všetky štáty uplatňujú environmentálne politiky, avšak práca ukazuje jasný rozdiel v prístupe republikánskych a demokratických štátov v otázkach regulácie a dlhodobého plánovania.

Kľúčové slová: environmentálny federalizmus, ekologická politika, Spojené štáty, Kalifornia, Texas, Montana, Rhode Island

Abstract

CIPÁR, Ján: Selected US states and comparison of their environmental policies. - University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy – Thesis Supervisor: Ing. Boris Dziura, PhD. Bratislava: FMV, 2023, 54 p.

The aim of the final thesis is to compare the ecological policy of selected US states, namely California, Texas, Montana and Rhode Island. The work is divided into four chapters. It contains 2 graphs. The first chapter is focused on the characteristics of the historical development of environmental policy in the US in the context of the powers of the federal government and the governments of individual states. In the next part, we deal with the main objectives of the work and research methodology. In the third chapter, we deal with the description of the selected US states from the point of view of their basic economic, political and environmental characteristics. In the fourth chapter, we compare selected US states in two areas that are, according to the *U.S. Environmental Protection Agency*, responsible for more than 50% of US greenhouse gas emissions, namely transportation and electricity generation. At the end of this chapter, we compare the approaches of selected states to setting emission reduction targets. We found both differences and similarities between the examined states. All states apply environmental policies, but the work shows a clear difference in approach between republican and democratic states in terms of regulation and long-term planning.

Key words: environmental federalism, environmental policy, United States, California, Texas, Montana, Rhode Island

Obsah

Obsah.....	12
Úvod	14
1 História	16
1.2 Vývoj federalizmu.....	16
1.3 Prvotné environmentálne politiky USA	17
1.4 Zlatá éra environmentálnej politiky	18
1.5 Reaganova éra – posilnenie právomocí štátov.....	20
1.6 Vývoj environmentálnej politiky od 90. rokov 20. storočia	21
2 Cieľ a metodika práce	24
3 Charakteristika vybraných štátov USA	25
3.1 Kalifornia.....	25
3.2 Texas	27
3.3 Montana	29
3.4 Rhode Island	32
4 Komparácia ekologických politík vybraných štátov USA	34
4.1 Doprava	35
4.1.1 Kalifornia.....	36
4.1.2 Texas	38
4.1.3 Montana.....	39
4.1.4 Rhode Island	40
4.2 Výroba elektrickej energie.....	41
4.2.1 Kalifornia.....	41
4.2.2 Texas	42
4.2.3 Montana.....	43
4.2.4 Rhode Island	44
4.3 Ciele zníženia emisií skleníkových plynov	44
Záver.....	46
Zoznam použitej literatúry.....	48

Zoznam skratiek

EIA (U.S. Energy Information Administration) – Úrad pre energetické informácie USA

LEV (Low Emission Vehicle Standard) - normy pre vozidlá s nízkymi emisiami

ZEV (Zero Emission Vehicle Standard) - normy pre vozidlá s nulovými emisiami

RPS - Štandard portfólia obnoviteľných zdrojov

NEVI - program budovania národnej infraštruktúry elektrických vozidiel

Úvod

Klimatická zmena je jednou z najväčších výziev súčasnosti. Jej riešenie resp. neriešenie predstavuje pre mnohé oblasti sveta existenčný problém. Spojené štáty americké sú druhým najväčším emitentom skleníkových plynov v absolútnych číslach na svete¹, a preto nesú veľkú zodpovednosť za boj proti klimatickej zmene.

65 % obyvateľov Spojených štátov si však myslí, že federálna vláda nerobí dostatočné kroky proti klimatickej zmene.² Navyše od začiatku vlády republikánskeho prezidenta Ronalda Reagana v 80. rokoch 20. storočia môžeme pozorovať čoraz rozdielnejšie názory oboch hlavných politických strán v Spojených štátoch na otázky environmentálnej politiky a regulácie. Čoraz väčšie rozdiely na federálnej úrovni spôsobujú legislatívnu patovú situáciu, kvôli ktorej nie je možné prijať dostatočné environmentálne opatrenia. Práve kvôli tomuto „zaseknutiu“ na federálnej úrovni sa iniciatíva v environmentálnych otázkach prenáša na vlády jednotlivých štátov. Tie jednak lepšie poznajú lokálne prostredie a vedia tak nájsť vhodné riešenie, ale majú zväčša aj zjednotenejšiu vládu a pružnejšie rozhodovanie.

Táto bakalárska práca je konkrétne zameraná na analýzu štyroch štátov: dvoch republikánskych (Texas, Montana) a dvoch demokratických (Kalifornia, Rhode Island). Cieľom je porovnať tieto štáty, ktoré majú jasné politické vyprofilovanie, z pohľadu ich environmentálnych politík v doprave, výrobe elektrickej energie a nastavovaní cieľov znižovania emisií. Na federálnej úrovni republikáni mnohé environmentálne opatrenia a predovšetkým regulácie blokujú a naopak demokrati ich zväčša podporujú. Cieľom práce je zanalyzovať, aké sú ich pozície na úrovni vybraných štátov.

Z akademického hľadiska je táto práca prínosná predovšetkým pre pochopenie odlišných prístupov vybraných štátov k environmentálnej politike. Práca kombinuje viaceré hľadiská, poskytuje nielen pohľad na environmentálne opatrenia a politické reálie, ale analyzuje aj ekonomiku, veľkosť populácie, veľkosť štátu a verejnú mienku ohľadom klimatickej zmeny. Na základe tejto analýzy a komparácie je možné čiastočne extrapolovať výsledky aj na ostatné štáty USA, ktoré sú jasne politicky vyprofilované. Táto téma ešte

¹ WORLDPOPULATIONREVIEW.COM. Greenhouse Gas Emissions by Country 2023 [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/greenhouse-gas-emissions-by-country>

² PEWRESEARCHCENTER.ORG. Two-Thirds of Americans Think Government Should Do More on Climate[online]. 2020. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.pewresearch.org/science/2020/06/23/two-thirds-of-americans-think-government-should-do-more-on-climate/>

nebola spracovaná v slovenskom jazyku a ani v anglickom jazyku neexistuje jednotná analýza. K téme environmentálnej politiky na úrovni štátov resp. environmentálneho federalizmu existuje množstvo čiastkových štatistických údajov, ktoré sú veľmi kvalitne spracované v štátnych a federálnych štatistických agentúrach. V rámci tejto bakalárskej práce sme komplexne zhrnuli tieto štatistické údaje do jedného celku.

1 História

Spojené štáty americké sú konštitučnou federálnou republikou.³ Toto politické usporiadanie Spojených štátov predpokladá významné rozhodovacie právomoci štátov. Podľa 10. dodatku Ústavy Spojených štátov sú všetky právomoci, ktoré nie sú udelené federálnej vláde, vyhradené štátom a ľuďom.⁴ Jednotlivé politiky sú teda výsledkom rozhodovania federálnej, štátnej a lokálnej vlády, pričom každá vládna úroveň má svoje špecifické právomoci pri politickom rozhodovaní a následnej implementácii. Právomoci štátov USA a federálnej vlády sa počas histórie vyvíjali a história environmentálnej politiky v USA je úzko prepojená s vývojom federalizmu v Spojených štátoch.

1.2 Vývoj federalizmu

Rozdelenie právomocí medzi federálnu vládu a štátne vlády bolo predmetom politických diskusií už od čias Americkej vojny o nezávislosť. Prvým základným ustanovujúcim dokumentom Spojených štátov boli Články Konfederácie a večnej únie, ktoré prijal Kontinentálny kongres v roku 1777. Články Konfederácie ustanovili tzv. „ligu priateľstva“ medzi trinástimi kolóniami, ktoré boli originálnymi iniciátormi a signatármi. Články Konfederácie mali za cieľ zachovanie trinástich kolónií ako nezávislých a suverénnych štátov, ktoré úzko spolupracujú, ale spoločnej konfедераčnej vláde boli priznané iba obmedzené právomoci. Konfедераčná vláda napríklad nemohla vyberať dane a mala obmedzené právomoci v obchodnej politike.⁵

Výrazné obmedzenie právomocí konfедераčnej vlády však spôsobovalo v Spojených štátoch problémy a nepokoje. Medzi najvýznamnejšie patrí tzv. Shaysova vzburá v štáte Massachusetts, ktorá bola spôsobená snahou vlády tohto štátu o zvýšenie daní v čase všeobecnej biedy.⁶ Konfедераčná vláda nemala dostatok prostriedkov na financovanie vojenských jednotiek na potlačenie tejto vzbury a vlády ostatných štátov sa odmietali podieľať na politike a zasiahnuť v iných štátoch Konfederácie. Massachusetts musel vytvoriť na potlačenie vzbury svoju vlastnú armádu, čo jednoznačne ukázalo, že vtedajšie usporiadanie už nebolo z dlhodobého hľadiska udržateľné.

³ STANDREWLAWEVIEW.COM. Is the United States a Constitutional Republic? [online]. 2021. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.standrewslawreview.com/post/is-the-united-states-a-constitutional-republic>

⁴ WHITEHOUSE.GOV. Our Government [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/our-government/>

⁵ ARCHIVES.GOV. Articles of Confederation (1777) [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.archives.gov/milestone-documents/articles-of-confederation>

⁶ RICHARDS, LEONARD L. Shays's Rebellion: The American Revolution's Final Battle. 1.vyd. University of Pennsylvania Press, 2002. s. 4-40. ISBN: 9780812203196

V reakcii na problémy súvisiace s usporiadaním štátu na základe Článkov Konfederácie sa v roku 1787 vo Filadelfii stretlo 55 delegátov 13 štátov na Ústavnom konvente, aby rokovali o novom politickom usporiadaní USA. Federalisti na čele s Jamesom Madisonom bojovali za silné postavenie centrálnej vlády a prijatie Ústavy a antifederalisti bojovali naopak za ponechanie väčšiny právomocí v rukách jednotlivých štátov.⁷ Názor federalistov nakoniec prevládol a výsledkom bol vznik federácie. Po dlhých a náročných rokovaniach bola v roku 1788 ratifikovaná Ústava Spojených štátov, ktorá zároveň ustanovovala tri zložky štátnej moci a prijatie Listiny práv.

Kým pred Ústavným, resp. Filadelfským konventom bola väčšina právomocí v rukách jednotlivých štátov, po jeho ukončení začala moc federálnej vlády významne narastať. Tento nárast moci v prospech federálnej vlády súvisel aj s Americkou občianskou vojnou, v ktorej bol jedným z ústredných konfliktov regulácia otroctva štátmi verus federálnou vládou. Výsledok vojny posilnil postavenie federálnej vlády. Počas občianskej vojny a po jej konci zároveň prišlo k prijatiu významných federálnych zákonov, ktoré tiež rozširovali pôsobnosť federálnej vlády. V rokoch 1863 a 1864 boli prijaté National Banking Acts, ktoré znamenali začiatok rozvoja amerického bankového systému⁸, v roku 1862 bol prijatý Morrill Land-Grant Act, ktorý zabezpečil pridelenie pôdy a prostriedkov na stavbu poľnohospodárskych a strojárskych škôl.⁹ Koncom 19. storočia prišlo k rýchlej urbanizácii a stavbe železníc, čo spôsobilo väčšiu prepojenosť jednotlivých miest a štátov. Tento vývoj vyvolal ďalšie regulácie zo strany federálnej vlády.

1.3 Prvotné environmentálne politiky USA

Spočiatku boli akékoľvek environmentálne regulácie obmedzené na jednotlivé štáty a zvyčajne tieto regulácie nasledovali iba po ekologických nehodách, ktoré vyžadovali urýchlenú lokálnu reakciu. Environmentálna politika bola oblasťou, kde stále dominovali štáty a nie federálna vláda a tento stav pretrval takmer do konca 19. storočia. Prvé rozsiahlejšie federálne environmentálne politiky boli realizované počas tzv. Progresívnej éry, ktorá trvala približne od roku 1890 do začiatku 1. svetovej vojny. V druhej polovici 19. storočia boli americké prírodné zdroje využívané neudržateľne, firmy plytvali vzácnymi

⁷ FOWLER L.: ENVIRONMENTAL FEDERALISM: Old Legacies and New Challenges. 1. vyd., Routledge, 2020. s. 39-42. ISBN: 978-0-367-49096-6.

⁸ FEDERALRESERVEHISTORY.ORG. National Banking Acts of 1863 and 1864 [online]. 2022. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.federalreservehistory.org/essays/national-banking-acts>

⁹ SENATE.GOV. The Civil War: The Senate's Story. Morrill Land Grant College Act [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/civil_war/MorrillLandGrantCollegeAct_FeaturedDoc.htm

zdrojmi a nútili pracovníkov pracovať v neľudských podmienkach.¹⁰ Progresívne hnutie, ktorého najznámejším predstaviteľom je prezident Theodore Roosevelt, sa vyznačovalo sociálnymi reformami a snahou zabrániť plytvaniu prírodných zdrojov. Práve v tomto období, v roku 1899, bola prijatá jedna z prvých federálnych environmentálnych regulácií, a to Refuse Act, ktorý upravoval používanie vodných tokov s cieľom zabrániť ich znečisteniu.

Ochrancovia prírody začali upozorňovať na nešetrné nakladanie a degradáciu prírodných zdrojov a žiadali od federálnej vlády, aby sa viac zaangažovala do ochrany prírody. Republikánsky prezident Theodore Roosevelt sa stal symbolom tohto hnutia a považuje sa za otca amerických národných parkov. Po jeho nástupe do prezidentského kresla v roku 1901 ustanovil 50 národných lesov, 51 federálnych vtáčích rezervácií, 5 národných parkov a mnoho ďalších prírodných rezervácií na viac ako 230 miliónoch akrov verejnej pôdy.¹¹ Okrem toho ustanovil aj *United States Forest Service*, ktorá bola jednou z prvých federálnych agentúr, ktoré sa venovali ochrane prírody. Stále sa však nejednalo o komplexnú a ucelenú politiku, išlo skôr o riešenia partikulárnych problémov. Environmentálna politika bola jednou z mála politík, kde mali stále dominantné postavenie jednotlivé štáty.

1.4 Zlatá éra environmentálnej politiky

Počas 30.rokov 20.storočia prišlo k veľkému posilneniu právomocí federálnej vlády. Ide o obdobie Novej dohody Franklina D. Roosevelta, ktorou reagoval na Veľkú hospodársku krízu. Implementácia Rooseveltových programov si vyžadovala spoluprácu s vládami štátov a miest. Avšak toto partnerstvo nebolo na rovnocennej úrovni. Od vlád štátov sa očakávalo, že budú spolupracovať, a ak nespôlupracovali, boli obídené alebo donútené. Federálny Kongres využíval Doložku o obchode v Ústave USA na vytváranie nových programov a zvyšovanie pôsobnosti federálnej úrovne.

Krátko po konci 2. svetovej vojny nastal silný rozvoj environmentálnej politiky a regulácie. Federálna vláda prebrala vedúcu úlohu v tejto oblasti. V roku 1948 bol prijatý *Federal Water Pollution Control Act*, ktorý mal za cieľ definovať jasné štandardy pre udržiavanie čistoty vody. Pred prijatím tohto zákona bolo mnoho vodných tokov bežne

¹⁰ LOC.GOV. Conservation in the Progressive Era [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/progressive-era-to-new-era-1900-1929/conservation-in-progressive-era/>

¹¹ DOI.GOV. The Conservation Legacy of Theodore Roosevelt [online]. 2020. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.doi.gov/blog/conservation-legacy-theodore-roosevelt>

využívaných ako skládky odpadu. V roku 1955 bol prijatý *Air Pollution Control Act*, ktorý vyhlásil znečistenie ovzdušia za problém verejného zdravia.

Zlatá éra environmentálnej politiky však nastala medzi rokmi 1964 a 1980. Počas tohto obdobia nastala veľké zmena v postoji americkej verejnosti k ochrane prírody a americký kongres prijal v tomto období 22 významných zákonov v oblasti environmentálnej politiky.¹²

Verejnosť sa v tomto období začala výraznejšie zaujímať o ochranu prírody. Bolo to spôsobené dôležitými sociálnymi zmenami, a to predovšetkým hnutím za občianske práva. Toto hnutie, ktoré bojovalo za ukončenie segregácie či diskriminácie spôsobilo, že čoraz viac Američanov bolo sociálne uvedomelejších, a to sa odrazilo aj na zvýšenom záujme o zdravé životné prostredie. Prudký ekonomický rast po 2. svetovej vojne umožnil nárast životnej úrovne a čoraz viac Američanov túžilo po zvýšenej kvalite života aj v oblasti ekológie. V roku 1962 vyšlo významné dielo *Silent Spring*, ktoré upozornilo na škodlivosť pesticídov a okamžite sa stalo bestsellerom. Toto dielo naštartovalo diskusiu o škodlivosti chemického priemyslu a viedlo k verejnému tlaku na vytvorenie Agentúry na ochranu životného prostredia. V roku 1970 sa konal prvý deň Zeme, počas ktorého sa tisíce demonštrantov spojili v záujme zvýšenej ochrany klímy a životného prostredia a vytvorili tak momentum pre rásnejšie kroky.

Výsledkom uvedomelejšieho postoja americkej verejnosti bol tlak na americkú federálnu vládu, ktorá začala prijímať aktívne kroky v oblasti ochrany životného prostredia. V roku 1967 bol prijatý *Air Quality Act*, v roku 1973 *Endangered Species Act* a boli nasledované množstvom ďalších významných zákonov. V tomto období existoval relatívny konsenzus Republikánskej a Demokratickej strany v oblasti ochrany prírody, a preto boli environmentálne politiky na federálnej úrovni uzákonené s vysokou podporou. *Endangered Species Act* z roku 1973 bol v Senáte schválený jednohlasne, v Snemovni reprezentantov bol prijatý v pomere 390 v prospech zákona a 12 proti zákonu.¹³ Väčšina týchto zákonov bola zároveň podporená úradujúcim republikánskym prezidentom Richardom Nixonom.

Jedným z najkľúčovejších zákonov bol v roku 1969 *National Environmental Protection Act*, ktorý po prvýkrát vyžadoval od federálnych agentúr, aby pred prijatím

¹² KLYZA, CH. M. – SOUSA, D. J.: *American environmental policy, 1990-2006: Beyond gridlock*. 1.vyd. Cambridge, Massachusetts; London, England: MIT Press. 2007. s. 408. ISBN 9780262612203.

¹³ BALLOTPEIDIA.ORG. *Endangered Species Act* [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: https://ballotpedia.org/Endangered_Species_Act

rozhodnutí posúdili vplyvy navrhovaných federálnych opatrení na životné prostredie.¹⁴ Najdôležitejšie opatrenie z pohľadu ochrany životného prostredia predstavovalo založenie federálnej Agentúry na ochranu životného prostredia (EPA), ktorá monitoruje a zabezpečuje dodržiavanie štandardov environmentálnej regulácie.

V aktívnej environmentálnej politike pokračoval aj Nixonov nástupca Gerald Ford. Silná podpora environmentálnej politiky zo strany federálnej vlády sa premietla aj do komplexnejšej politiky na úrovni štátov. Mnohé štáty založili vlastné agentúry pre ochranu prírody ako napr. *Oregon Department of Environmental Quality* alebo *Ohio Environmental Protection Agency*. Počas 60. a 70. rokov 20.storočia boli štáty de facto podriadené federálnym agentúram ako je EPA, ktoré mohli prebrať kontrolu nad implementáciou programov, pokiaľ považovali ich realizáciu za nedostatočnú. Táto podriadenosť mnohokrát spôsobovala napätie medzi federálnymi agentúrami a predstaviteľmi štátov.

1.5 Reaganova éra – posilnenie právomocí štátov

Prezident Ronald Reagan priniesol v 80. rokoch 20. storočia do USA konzervatívnu revolúciu, ktorá okrem neoliberálnej ekonomickej politiky priniesla aj dôraz na spätné prenesenie kompetencií z federálnej vlády na štátne resp. lokálne vlády.¹⁵ Reaganova filozofia nesmerovala k návratu ku konfederácii, jej cieľom bolo vrátenie tých právomocí štátom, ktoré stratili počas Novej dohody prezidenta Franklina D. Roosevelta z 30. rokov 20.storočia. Podľa Fowlera mal byť nový Reaganov prístup k federalizmu postavený na tom, že národná vláda určuje štandardy a usmernenia a zodpovednosťou štátov je, aby implementovali politiky s väčšou flexibilitou.¹⁶ Týmto spôsobom si mal každý štát čo najviac prispôbiť implementáciu politík svojim podmienkam.

Ronald Reagan mal negatívny vzťah k federálnej Agentúre na ochranu životného prostredia, ktorá mala najvyššie právomoci v oblasti environmentálnej regulácie spomedzi všetkých federálnych agentúr a počas svojho prezidentovania obmedzoval jej činnosť. Medzi rokmi 1981 a 1983 znížil počet zamestnancov v EPA o 21 % a zároveň všetky regulácie museli najprv podliehať cost-benefit analýze, čo výrazne spomaľovalo celkové

¹⁴ CEQ.DOE.GOV. National Environmental Protection Act [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://ceq.doe.gov/>

¹⁵ REAGANLIBRARY.ORG. The Reagan Presidency [online]. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.reaganlibrary.gov/reagans/reagan-administration/reagan-presidency>

¹⁶ FOWLER L.: ENVIRONMENTAL FEDERALISM: Old Legacies and New Challenges. 1. vyd., Routledge, 2020. s. 49-53. ISBN: 978-0-367-49096-6.

rozhodovanie.¹⁷ Výsledkom bolo, že narástla možnosť jednotlivých štátov realizovať environmentálnu politiku podľa svojej preferencie. V tomto období zároveň dochádza k väčšej polarizácii Demokratickej a Republikánskej strany v otázke ochrany životného prostredia a tieto dve strany sa začnú v nasledujúcich rokoch v tejto otázke politicky vzdŕaľovať.

1.6 Vývoj environmentálnej politiky od 90. rokov 20. storočia

S príchodom Georga H.W. Busha a následne Billa Clintona sa znovu posilnili niektoré právomoci federálnej Agentúry na ochranu životného prostredia v porovnaní s Reaganovou administratívou. Kľúčovým momentom bola však výhra republikánov v roku 1994, kedy získali obidve komory Kongresu a príchod republikánskeho hovorcu Snemovne Newta Gingricha viedol k stupňujúcej polarizácii. Po roku 1994 sa stala otázka environmentálnej regulácie a klimatickej zmeny viac spolitizovanou a republikáni vnímali svoju výhru v roku 1994 ako mandát na oslabenie environmentálnych regulácií.¹⁸ Rozdielne postoje oboch strán na otázku ekológie sa ukázali aj počas prezidentovania Georgea W. Busha, Baracka Obamu a Donalda Trumpa. Počas Trumpovej administratívy, počas ktorej bola environmentálna politika v úzadí, prebrali veľkú iniciatívu štáty. Po rozhodnutí prezidenta Donalda Trumpa vystúpiť z Parížskej klimatickej dohody sformovalo 25 guvernérov prevažne demokratických štátov *United States Climate Alliance*, ktorá bola fórom pre spoluprácu s cieľom napĺňania cieľov Parížskej dohody.¹⁹ Zo strany demokratov to bol aj jasný signál odmietnutia Trumpovej politiky.

Po nástupe prezidenta Joea Bidena sa Spojené štáty americké znovu vrátili k Parížskej klimatickej dohode a prezident Biden určil environmentálnu politiku ako jednu zo svojich hlavných priorít. Počas Bidenovej administratívy boli prijaté dva zákony, ktoré poskytujú veľký objem peňazí na environmentálne projekty. Prvým je *Bipartisan Infrastructure Bill*, ktorý poskytuje 1,2 bilióna dolárov na infraštruktúrne projekty.²⁰ Z tohto balíka peňazí sa bude financovať aj tzv. *National Electric Vehicle Infrastructure (NEVI)* program, v rámci ktorého sa vybudujú nabíjacie stanice pre elektrické autá pozdĺž celého

¹⁷ FREDRICKSON, Leif et al. History of US Presidential Assaults on Modern Environmental Health Protection. In *American Journal of Public Health* [online]. č. 108, s. S95–S103. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5922215/>

¹⁸ KLYZA, CH. M. – SOUSA, D. J.: American environmental policy, 1990-2006: Beyond gridlock. 1.vyd. Cambridge, Massachusetts; London, England: MIT Press. 2007. 408 s.. ISBN 9780262612203.

¹⁹ USCLIMATEALLIANCE.ORG. [online]. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <http://www.usclimatealliance.org/governors-1>

²⁰ CONGRESS.GOV. H.R.3684 - Infrastructure Investment and Jobs Act [online]. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/3684/text>

diaľničného systému Spojených štátov. Druhým významným zákonom je *Inflation Reduction Act*, ktorý bol prijatý v auguste 2022. Tento zákon predstavuje najväčšiu investíciu v oblasti boja proti klimatickej zmene v americkej histórii v hodnote 391 miliárd dolárov. Tento zákon umožní do roku 2030 znížiť emisie Spojených štátov o 40 %.²¹ Biden týmito dvomi balíčkami vrátil iniciatívu späť aj na úroveň federálnej vlády. Ako však ukázal predovšetkým *Inflation Reduction Act*, za ktorý hlasovala iba Demokratická strana, názory obidvoch strán na environmentálnu politiku na federálnej úrovni sú čoraz vzdialenejšie.

Rozdielnosť pohľadov oboch strán na otázku klimatickej zmeny a environmentálnej regulácie vytvára na federálnej úrovni patovú situáciu. Predovšetkým v Senáte, kde existuje obštrukcia nazvaná *filibuster*²², môže menšina zablokovat' prijatie akejkoľvek legislatívy vrátane environmentálnej regulácie. Okrem toho je bežnou súčasťou amerického systému, že pozíciu prezidenta a jednu alebo obe komory Kongresu kontrolujú rozdielne strany. To mnohokrát znamená, že strany blokujú vzájomné návrhy. Iniciatívna realizácia novej environmentálnej politiky sa teda presúva čoraz viac na úroveň štátov, ktoré reagujú na túto výzvu flexibilnejšie podľa toho, ktorá strana ovláda štátnu legislatívu a kreslo guvernéra.

Jednotlivé štáty majú v otázke environmentálnej regulácie veľmi rozdielne názory, ktoré sú reprezentované na jednej strane Kaliforniou a na druhej strane Texasom. Kým Kalifornia aplikuje nové regulácie a podpory obnoviteľných zdrojov nad rámec federálnej legislatívy, Texas lobuje za možnosť rozsiahlejšej ťažby fosílnych palív. Výrazne sa líši aj kvalita životného prostredia v jednotlivých štátoch.

Čoraz väčšiu polarizáciu americkej politiky v environmentálnych otázkach ukazujú aj čoraz častejšie súdne spory. V roku 2020 deväť štátov vedených demokratmi zažalovalo Agentúru na ochranu životného prostredia kvôli jej uvoľneniu niektorých nárokov na firmy v otázke ochrany životného prostredia počas pandémie.²³ V roku 2022 naopak sedemnást'

²¹ THEGUARDIAN.COM. 'Biggest step forward on climate ever: Biden signs Democrats' landmark bill [online]. 2022. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/us-news/2022/aug/16/biden-signs-inflation-reduction-act-landmark-healthcare-climate-bill>

²² BRENNANCENTER.ORG. Filibuster Report Shows Increased Government Gridlock. [online]. 2012 [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.brennancenter.org/our-work/analysis-opinion/filibuster-report-shows-increased-government-gridlock>

²³ Volcovici V. Nine U.S. states sue EPA for easing environmental enforcement amid pandemic. [online]. 2020. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-epa-idUSKBN22P36U>

republikánskych štátov zažalovalo Agentúru na ochranu životného prostredia z dôvodu povolenia Kalifornii nastaviť si vlastné prísnejšie emisné normy vozidiel.²⁴

²⁴ THEHILL.COM. Seventeen states sue EPA for letting California set vehicle standards[online]. 2022 [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://thehill.com/policy/energy-environment/3487755-seventeen-states-sue-epa-for-letting-california-set-vehicle-standards/>

2 Cieľ a metodika práce

Primárnym cieľom bakalárskej práce je porovnať environmentálne politiky vybraných štátov USA v kontexte súčasnej polarizácie americkej politiky v tejto oblasti. Čiastkové ciele bakalárskej práce predstavuje charakteristika historického vývoja ekologickej politiky v USA, charakteristika vybraných štátov USA z pohľadu ich základných ekonomických, politických a environmentálnych charakteristík a komparácia vybraných štátov v konkrétnych ekologických politikách.

Pri plnení primárneho cieľa a čiastkových cieľov bakalárskej práce boli využité metódy analýzy, syntézy a komparácie. Pri získavaní relevantných údajov boli využité odborné knihy, články a predovšetkým štatistické údaje publikované vládami vybraných štátov, federálnymi úradmi a významnými think-tankami. Najdôležitejšími zdrojmi štatistických údajov boli *National Conference of State Legislatures*, think-tank *Centre for Climate and Energy Solutions* a *U.S. Energy Information Administration*. Keďže bakalárska práca je zameraná na Spojené štáty americké, všetky zdroje sú v anglickom jazyku.

Prvá kapitola je zameraná na charakteristiku historického vývoja ekologickej politiky v USA. Ekologická politika spadala počas histórie Spojených štátov pod rôzne úrovne vlády a táto kapitola skúma ktorá úroveň, federálna alebo štátna, bola v danom období pri tvorbe ekologickej politiky dominantná. V tejto kapitole skúmame aj vznik politickej polarizácie v súvislosti s ekologickou politikou a jej dôsledky na odlišné smerovanie republikánskych a demokratických štátov.

V tretej kapitole sme sa zaoberali charakteristikou vybraných štátov USA z pohľadu ich základných ekonomických, politických a environmentálnych charakteristík. Vybrané štáty, na ktoré bude bakalárska práca zameraná, sú Kalifornia, Texas, Montana a Rhode Island. Kritériami výberu týchto štátov bola ich politická, geografická, klimatická a populačná rôznorodosť.

V štvrtej kapitole porovnávame ekologické politiky vybraných štátov podľa základných odvetví, ktoré sú podľa *Environmental Protection Agency* najväčším zdrojom emisií skleníkových plynov. V práci sa zameriavam na dve konkrétne oblasti, ktoré spoločne produkujú viac ako 50 % všetkých emisií Spojených štátov: doprava (27 %) a výroba elektrickej energie (25%). Práca je zameraná na tieto dve oblasti z dôvodu obmedzenia rozsahu. V závere tejto kapitoly tiež porovnávame dlhodobější plány vybraných štátov v ekologickej politike ako je napr. cieľ dosiahnutia uhlíkovej neutrality.

3 Charakteristika vybraných štátov USA

Jednotlivé štáty USA sa od seba v mnohom odlišujú či už v politickej, ekonomickej alebo environmentálnej oblasti. Pre zachytenie čo najväčšej rôznorodosti prístupov štátov k environmentálnej politike budú v práci bližšie porovnané a analyzované štáty Kalifornia, Texas, Montana a Rhode Island.

3.1 Kalifornia

Kalifornia sa nachádza na západnom pobreží Spojených štátov. Ide o najľudnatejší štát USA s počtom obyvateľov približne 39 miliónov v roku 2022.²⁵ Väčšina obyvateľstva je sústredená vo veľkých mestách ako Los Angeles a San Francisco. Z pohľadu rozlohy ide o tretí najväčší štát po Aljaške a Texase²⁶.

V roku 2021 bola veľkosť reálneho hrubého domáceho produktu Kalifornie 2,84 bilióna dolárov²⁷, čo robí z Kalifornie štát s najväčšou ekonomikou v rámci USA. Pokiaľ by bola Kalifornia samotným štátom mimo USA, bola by piatou najväčšou svetovou ekonomikou po USA, Číne, Japonsku a Nemecku. HDP per capita bol v roku 2021 na úrovni 73 264 dolárov, čo predstavuje 5.miesto spomedzi štátov USA.²⁸ Kalifornia má značne diverzifikované hospodárstvo. Podľa údajov *US Bureau of Economic Analysis* sú najväčšími odvetviami hospodárstva: financie, poistenie, nehnuteľnosti, prenájom a lízing (19 % HDP), obchod, doprava a verejné služby (14,5 % HDP) a profesionálne a obchodné služby (14,2 % HDP).²⁹

Na čele štátu stojí guvernér a štátna legislatíva je dvojkomorová. Súčasný guvernér Gavin Newsom je demokrat a demokrati majú počas súčasného zasadania v rokoch 2023-2024 superväčšinu v oboch komorách štátnej legislatívy. Demokrati zároveň kontrolujú všetky celoštátne volené posty.

Z dôvodu svojej veľkosti má Kalifornia významný vplyv na úroveň celkových emisií skleníkových plynov USA. V roku 2020 vypustila do ovzdušia takmer 303,4 miliónov

²⁵ STATSAMERICA.ORG. Population Estimate for 2022 [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: https://www.statsamerica.org/sip/rank_list.aspx?rank_label=pop1

²⁶ WORLDPOPULATIONREVIEW.COM. United States by area [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://worldpopulationreview.com/state-rankings/states-by-area>

²⁷ APPS.BEA.GOV. State annual gross domestic product (GDP) summary [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: apps.bea.gov

²⁸ STATISTA.COM. Per capita Real Gross Domestic Product (GDP) of the United States in 2021, by state [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/248063/per-capita-us-real-gross-domestic-product-gdp-by-state/>

²⁹ AJED.ASSEMBLY.CA.GOV. The California Economy [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://ajed.assembly.ca.gov/content/california-economy-2>

metrických ton ekvivalentu CO₂, čo predstavuje približne 6,9 % celkových emisií skleníkových plynov Spojených štátov.³⁰ Kalifornia je zároveň v absolútnych číslach druhým najväčším emitentom skleníkových plynov spomedzi všetkých štátov USA. Okolo 52 % týchto emisií pochádza z dopravy, pričom tento sektor hospodárstva je ako bolo spomenuté kľúčový v tvorbe HDP.³¹ Kalifornia sa však zároveň radí k štátom s najnižšími hodnotami CO₂ emisií per capita, nachádza sa na 48. mieste spomedzi päťdesiatich štátov. Hodnota vypustených emisií v prepočte na obyvateľa bola v roku 2020 7,7 metrických ton ekvivalentu CO₂, pričom národný priemer je 13,9.

Kalifornia patrí k štátom, ktoré sú najviac vystavené dôsledkom klimatickej zmeny. Rastúce teploty vyvolané klimatickou zmenou spôsobujú v Kalifornii dlhšie suchá a rozsiahle požiare. Suchá boli vždy súčasťou kalifornskej klímy, avšak v posledných rokoch sa stávajú čoraz častejšie a intenzívnejšie.³² V súčasnej situácii sucho prevláda v Kalifornii 40-50 % týždňov roka.³³ Kalifornia je najviac zasiahnutá požiarom zo všetkých štátov USA. V roku 2021 sa nachádzalo 40 % všetkých spálených území v USA práve v Kalifornii, pričom spálená plocha v tomto štáte bola takmer milión hektárov. V tomto roku prišlo k 9200 požiarom.³⁴ Zároveň približne 85 % populácie žije v prímorských oblastiach, ktoré budú ohrozené stúpajúcou hladinou morí. Postupne tiež mizne snehová pokrývka v pohorí Sierra Nevada, ktorá dlho predstavovala najväčší prírodný rezervoár pitnej vody v štáte – snehová pokrývka sa topí rýchlejšie, čo zároveň zvyšuje hrozbu povodní.

Kalifornia však nečelí len dôsledkom klimatickej zmeny, ale aj znečistenému životnému prostrediu. Takmer milión obyvateľov Kalifornie čelí možným dlhodobým zdravotným problémom kvôli znečistenej pitnej vode obsahujúcej nebezpečné úrovne kontaminantov, ako je arzén a dusičnany.³⁵ Kalifornia trpí na viacerých miestach aj

³⁰ EIA.GOV. Energy-Related CO₂ Emission Data Tables [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

³¹ EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by sector [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

³² Office of Environmental Health Hazard Assessment: Indicators of Climate Change in California, 4.vyd., 2022. [online]. [citované 20.1.2023] Dostupné na: <https://oehha.ca.gov/media/downloads/climate-change/document/2022caindicatorsreport.pdf>

³³ DROUGHT.GOV. How Drought Prone Is Your State? A Look at the Top States and Counties in Drought Over the Last Two Decades [online]. 2019 [citované 20.1.2023] Dostupné na: <https://www.drought.gov/news/how-drought-prone-your-state-look-top-states-and-counties-drought-over-last-two-decades>

³⁴ III.ORG. Facts + Statistics: Wildfires [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.iii.org/fact-statistic/facts-statistics-wildfires>

³⁵ AUDITOR.CA.GOV. State Water Resources Control Board [online]. 2022. [citované 25.1.2023] Dostupné na: <http://auditor.ca.gov/reports/2021-118/index.html#QL1>

nebezpečným znečistením ovzdušia. Z 10 amerických miest s najväčším ozónovým znečistením sú mestá v Kalifornii na prvých troch priečkach – Los Angeles, Bakersfield a Visalia. Čo sa týka znečistenia ovzdušia časticami, mesto Bakersfield je najviac znečistené spomedzi všetkých amerických miest.³⁶

Všetky tieto faktory sú dôvodom, prečo obyvatelia Kalifornie vnímajú ekologické politiky a mitigačné opatrenia ako svoju prioritu, čo sa odráža aj na prieskumoch verejnej mienky. Podľa programu *Yale Climate Opinion Maps* sa až 63 % dospelých občanov v roku 2021 vyjadrilo, že za klimatickú zmenu je zodpovedná ľudská aktivita a 73 % sa obáva dôsledkov klimatickej zmeny. Obyvatelia Kalifornie tiež výraznou väčšinou podporujú prísnejšie regulácie. 71 % dospelých obyvateľov Kalifornie podporuje stanovenie prísnych limitov CO₂ pre existujúce uhoľné elektrárne.³⁷ Vo všetkých skúmaných oblastiach je prevažná väčšina obyvateľov Kalifornie naklonená rozsiahlejším opatreniam na boj proti klimatickej zmene. V októbri 2022 ohlásil guvernér Gavin Newsom nový rozpočet, ktorý zahŕňa 54 miliárd dolárov zameraných výlučne na boj s klimatickou zmenou počas nasledujúcich piatich rokov.

3.2 Texas

Štát Texas sa nachádza na juhu Spojených štátov, na hranici s Mexikom. Ide o druhý najľudnatejší štát USA s počtom obyvateľov približne 30 miliónov v roku 2022³⁸ a ide zároveň o druhý najväčší štát z pohľadu rozlohy po Aljaške. Medzi veľké mestá v Texase patrí Houston, Austin, Dallas a San Antonio.

Veľkosť reálneho hrubého domáceho produktu Texasu bola v roku 2021 na úrovni 1,815 bilióna dolárov. To znamená, že Texas je štát s druhou najväčšou ekonomikou v rámci USA³⁹ a zároveň deviatou najväčšou ekonomickou na svete, pokiaľ by bol Texas samostatným štátom. Hrubý domáci produkt na obyvateľa dosiahol v roku 2021 úroveň 61 469 dolárov⁴⁰, čím sa Texas nachádza na 14.mieste spomedzi všetkých štátov USA.

³⁶ CLEANAIR.CAMFIL.US. Air Pollution in the United States: What Are the Most Polluted Places in America in 2022? [online]. 2022. [citované 25.1.2023] Dostupné na: <https://cleanair.camfil.us/2022/06/10/air-pollution-in-the-united-states-what-are-the-most-polluted-places-in-america-in-2022/>

³⁷ CLIMATECOMMUNICATION.YALE.EDU. Yale Climate Opinion Maps 2021 [online]. 2022. [citované 15.3.2023] Dostupné na: <https://climatecommunication.yale.edu/visualizations-data/ycom-us/>

³⁸ STATSAMERICA.ORG. Population Estimate for 2022 [online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: https://www.statsamerica.org/sip/rank_list.aspx?rank_label=pop1

³⁹ APPS.BEA.GOV. State annual gross domestic product (GDP) summary [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: apps.bea.gov

⁴⁰ STATISTA.COM. Per capita Real Gross Domestic Product (GDP) of the United States in 2021, by state [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/248063/per-capita-us-real-gross-domestic-product-gdp-by-state/>

Najväčším odvetvím hospodárstva je oblasť financií, poistenia, nehnuteľností, prenájmu a lízingu (16 % HDP). Ďalšími dôležitými odvetviami sú profesionálne a obchodné služby (12 % HDP), priemysel (11,3 % HDP) a ťažobný priemysel, ťažba ropy a plynu (11 % HDP).⁴¹ Texas je sídlom viacerých významných firiem ako ExxonMobil, Boeing a Lockheed Martin.

Na čele Texasu stojí guvernér a štátna legislatíva je dvojkomorová. Súčasným guvernérom je Greg Abbott, ktorý patrí do Republikánskej strany. Obidve komory štátnej legislatívy kontroluje v súčasnosti Republikánska strana, ani v jednej komore však nemá superväčšinu. Demokrati počas volebného obdobia 2023-2024 nezastupujú ani jeden celoštátny post.

Texas je v absolútnych číslach najväčším emitentom CO₂ spomedzi všetkých štátov USA. V roku 2020 bolo v Texase vypustených do ovzdušia približne 624 miliónov metrických ton ekvivalentu CO₂, čo predstavuje 13,6 % celkových emisií skleníkových plynov Spojených štátov.⁴² Zároveň to predstavuje takmer dvojnásobok vypustených emisií Kalifornie. V objeme emisií na obyvateľa sa Texas nachádza na 9. mieste spomedzi amerických štátov a hodnota vypustených emisií ekvivalentu CO₂ v prepočte na obyvateľa je 21,4 metrických ton. 36,7 % týchto emisií je produkovaných v priemysle a ďalších 30 % je produkovaných v doprave. Významným zdrojom emisií je aj produkcia elektrickej energie, ktorá vytvára 28,3 % emisií Texasu.⁴³ Významnou zložkou texaského priemyslu a ekonomiky je ťažba a spracovanie fosílnych palív.

Štát Texas výraznou mierou prispieva k celkovým emisiám Spojených štátov, ale je zároveň aj štátom, ktorý výrazne pociťuje dôsledky klimatickej zmeny. Za posledných 100 rokov sa väčšina Texasu oteplila približne o 0,8 stupňa Celsia. To má za následok zvýšený výskyt sucha, požiarov, zvyšujúcu hladinu mora a prírodných katastrof. Údaje *U.S. Drought Monitor* ukazujú, že 30-40 % týždňov v roku prevláda v Texase sucho.⁴⁴ Sucho spôsobuje rozsiahle požiare, ktoré iba v roku 2021 spálili 68 000 hektárov územia. Približne 70 %

⁴¹ STATISTA.COM. Real value added to the Gross Domestic Product (GDP) of Texas in 2021, by industry[online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/304890/texas-real-gdp-by-industry/>

⁴² EIA.GOV. Energy-Related CO₂ Emission Data Tables [online]. 2022. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

⁴³ EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by sector [online]. 2022. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

⁴⁴ DROUGHT.GOV. How Drought Prone Is Your State? A Look at the Top States and Counties in Drought Over the Last Two Decades [online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.drought.gov/news/how-drought-prone-your-state-look-top-states-and-counties-drought-over-last-two-decades>

obyvateľov Texasu navyše žije na územiach, v ktorých hrozí zvýšené riziko požiarov. Klimatická zmena spôsobuje aj zvýšenú hladinu mora na texaskom pobreží. Texaské pobrežie Mexického zálivu je považované za jeden z najzraniteľnejších regiónov v Spojených štátoch vzhľadom na stúpajúcu hladinu morí. Od roku 1950 do dnes sa hladina mora zvýšila o 41 cm a v súčasnosti sa zvyšuje v priemere o 2,5 cm ročne.⁴⁵ Tento nárast bude v budúcnosti znamenať vyššiu frekvenciu povodní pre jedno z najväčších miest v Texase, v Houstone.

Počas posledných 20 rokov sa v Texase výrazne zintenzívnili tropické búrky, hurikány a tornáda. Aj napriek väčšiemu množstvu búrok a tým pádom aj zrážok je voda v Texase čoraz menej dostupná. Od 50. rokov 20. storočia sa množstvo vody uloženej v najvrchnejšej, vodonosnej vrstve zeme v niektorých častiach štátu zmenšilo o viac ako 50 percent, čo môže v budúcnosti spôsobiť problémy so zavlažovaním rozsiahlych poľnohospodárskych plôch.⁴⁶

Prieskumy programu *Yale Climate Opinion Maps* z roku 2021 ukazujú, že 72 % obyvateľov Texasu verí, že globálne otepľovanie sa deje, avšak len 56 % verí, že je spôsobené ľudskou aktivitou. 65 % obyvateľov Texasu sa obáva klimatickej zmeny (rovnako ako národný priemer).⁴⁷ 54 % obyvateľov Texasu však zároveň podporuje rozširovanie ťažby ropy a zemného plynu pri pobreží USA. Tento názor je výrazne ovplyvnený závislosťou ekonomiky Texasu na produkcii a spracovaní fosílnych palív.

3.3 Montana

Montana sa nachádza na severe Spojených štátov amerických, na hraniciach s Kanadou. V roku 2022 mala Montana približne 1 120 000 obyvateľov, čo ju radí k najmenším štátom USA z pohľadu počtu obyvateľov, nachádza sa na 43. mieste.⁴⁸ Z pohľadu rozlohy je však štvrtým najväčším štátom po Aljaške, Texase a Kalifornii, čo znamená veľmi nízku hustotu obyvateľstva. Väčšími mestami sú napr. Billings a hlavné mesto Helena.

⁴⁵ EARTH.ORG. 4 Environmental Issues in Texas in 2022 [online].2022. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://earth.org/texas-climate-change/>

⁴⁶ EPA.GOV. What Climate Change Means for Texas [online]. [citované 15.3.2023] Dostupné na: <https://www.epa.gov/sites/default/files/2016-09/documents/climate-change-tx.pdf>

⁴⁷ CLIMATECOMMUNICATION.YALE.EDU. Yale Climate Opinion Maps 2021 [online].2022. [citované 15.3.2023] Dostupné na: <https://climatecommunication.yale.edu/visualizations-data/ycom-us/>

⁴⁸ STATSAMERICA.ORG. Population Estimate for 2022 [online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: https://www.statsamerica.org/sip/rank_list.aspx?rank_label=pop1

Reálny hrubý domáci produkt Montany bol v roku 2021 na úrovni 48, 972 miliardy dolárov⁴⁹, čo je jeden z najmenších reálnych HDP spomedzi štátov USA. Hrubý domáci produkt na obyvateľa bol v roku 2021 na úrovni 44 352 dolárov, čo je výrazne pod celkovým priemerom Spojených štátov.⁵⁰ 18 % hrubého domáceho produktu je vyprodukovaného v oblasti financií, poistenia, nehnuteľností, prenájmu a lízingu. Až 13 % HDP je vytvorených vo vládnom sektore, 10 % v oblasti vzdelávania a zdravotníctva a 9 % v oblasti profesionálnych a biznisových služieb. Montana je však známa aj vysokým spoliehaním sa na primárny sektor ekonomiky, vyše 12 % HDP je vyprodukovaného v poľnohospodárstve a v ťažobnom priemysle.⁵¹ Montana má veľké zásoby uhlia, podľa odhadov má najväčšie vytťažiteľné zásoby uhlia spomedzi všetkých štátov, čo predstavuje približne 30 % celkového objemu všetkých zásob USA.⁵² Z tohto dôvodu sa bude ekonomika Montany aj v najbližších rokoch spoliehať na ťažobný priemysel.

Montana má dvojkomorovú legislatívu a na čele štátu stojí guvernér. Súčasným guvernérom je republikán Greg Gianforte. V súčasnom volebnom období 2023-2024 majú republikáni väčšinu v štátnom Senáte aj Snemovni reprezentantov, pričom v oboch komorách republikáni ovládajú superväčšinu. Demokrati nemajú žiadnych celoštátne zvolených politikov s výnimkou senátora Spojených štátov Jona Testera, ktorý však nemá na vnútroštátnu politiku žiadny priamy politický vplyv.

V roku 2020 vypustila Montana do ovzdušia 26,2 milióna metrických ton ekvivalentu CO₂, čo predstavuje 0,57 % všetkých vypustených emisií v USA.⁵³ Aj napriek tomu, že Montana prispieva iba marginálne k celkovým emisiám USA, zároveň má jednu z najvyšších úrovní vypustených emisií na obyvateľa spomedzi všetkých štátov. V prepočte na obyvateľa vypúšťa 24,1 tony, čo je viac ako v prípade Texasu aj Kalifornie. 38,5 % emisií CO₂ je vyprodukovaných pri výrobe elektrickej energie, 30,5 % v doprave a 17,8 % v priemysle. Vysoké emisie vyprodukované pri výrobe elektrickej energie súvisia s vysokou

⁴⁹ APPS.BEA.GOV. State annual gross domestic product (GDP) summary [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: apps.bea.gov

⁵⁰ STATISTA.COM. Per capita Real Gross Domestic Product (GDP) of the United States in 2021, by state [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/248063/per-capita-us-real-gross-domestic-product-gdp-by-state/>

⁵¹ STATISTA.COM. Real value added to the Gross Domestic Product (GDP) of Montana in 2021, by industry [online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1065047/montana-real-gdp-by-industry/>

⁵² EIA.GOV. Tabuľka 15, Recoverable Coal Reserves at Producing Mines, Estimated Recoverable Reserves, and Demonstrated Reserve Base by Mining Method, 2020. [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=MT#25>

⁵³ EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by year [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

závislosťou na uhli pri jej výrobe. V roku 2021 bolo pomocou uhlia vyprodukovaných 43 % domácej výroby elektriny v Montane.⁵⁴

Montana sa rozprestiera na rozsiahlom území, a preto rôzne časti štátu majú odlišný typ klímy. Veľká časť Montany má studenú klímu a štát je v zimných mesiacoch pokrytý snehom. Klimatická zmena sa však v Montane výrazne prejavuje. Medzi rokmi 1950 a 2015 sa priemerná teplota v tomto štáte zvýšila medzi 1,1 až 1,7 °C.⁵⁵ Na území štátu sa nachádza niekoľko významných prírodných rezervácií a národných parkov ako je *Glacier National Park* a časť *Yellowstone National Park*. Stovky ľadovcov, ktoré sa nachádzajú v *Glacier National Park*, sú najviac ohrozené rastúcimi teplotami a do roku 2030 veľká časť z nich úplne zmizne.⁵⁶ Klesá aj celkové množstvo snehu, čo bude v nasledujúcich rokoch znamenať nielen nedostatok vody v početných riekach, ktoré závisia od topenia snehovej pokrývky, ale aj pokles turizmu v oblasti lyžovania. V súčasnosti trpí Montana suchom 30-40 % týždňov roka a zhoršuje sa situácia s požiarmi.⁵⁷ Klimatická zmena však bude mať v Montane aj pozitívne dôsledky predovšetkým v oblasti poľnohospodárstva, ktoré je pre tento štát kľúčové. Rastúce koncentrácie oxidu uhličitého pravdepodobne zvýšia produktivitu pastvín a tým chov dobytka. Teplejšie zimy tiež znížia straty, ktoré momentálne spôsobujú silné zimné búrky. Celkové pozitívne dopady však budú pravdepodobne vykompenzované negatívnymi dopadmi ako je sucho a nedostatok vody.⁵⁸

Yale Climate Opinion Maps z roku 2021 ukazujú, že 67 % dospelých obyvateľov Montany verí, že globálne otepľovanie sa deje, ale len 52 % verí, že je spôsobené ľudskou aktivitou. 60 % obyvateľov Montany sa obáva klimatickej zmeny. Všetky tieto údaje sú však pod národným priemerom USA. Napriek tomu, že Montana je štátom s veľkým ťažobným priemyslom, 68 % obyvateľov si želá reguláciu CO₂ ako znečisťujúcej látky a 60 % si želá stanovenie prísnych limitov CO₂ pre existujúce uhoľné elektrárne.⁵⁹ Väčšina obyvateľov je zároveň proti rozšíreniu ťažby ropy a zemného plynu pri pobreží USA, čím sa Montana

⁵⁴ EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by sector [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

⁵⁵ MONTANACLIMATE.ORG. CLIMATE CHANGE IN MONTANA [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://montanacclimate.org/chapter/climate-change>

⁵⁶ EPA.GOV. What Climate Change Means for Montana [online]. 2016. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://19january2017snapshot.epa.gov/sites/production/files/2016-09/documents/climate-change-mt.pdf>

⁵⁷ DROUGHT.GOV. How Drought Prone Is Your State? A Look at the Top States and Counties in Drought Over the Last Two Decades [online]. 2019. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.drought.gov/news/how-drought-prone-your-state-look-top-states-and-counties-drought-over-last-two-decades>

⁵⁸ EPA.GOV. What Climate Change Means for Montana [online]. 2016. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://19january2017snapshot.epa.gov/sites/production/files/2016-09/documents/climate-change-mt.pdf>

⁵⁹ CLIMATECOMMUNICATION.YALE.EDU. Yale Climate Opinion Maps 2021 [online]. 2022. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://climatecommunication.yale.edu/visualizations-data/ycom-us/>

názorovo vymyká republikánským štátom a blíži sa k demokratickým. Toto je však spôsobené aj faktom, že Montana je vnútrozemský štát a táto oblasť sa jej netýka.

3.4 Rhode Island

Štát Rhode Island sa nachádza na severovýchodnom pobreží Spojených štátov, v regióne Nového Anglicka. V roku 2022 mal Rhode Island 1,093 milióna obyvateľov, čo znamená, že z pohľadu počtu obyvateľov sa Rhode Island radí na 44. miesto spomedzi amerických štátov.⁶⁰ Z pohľadu rozlohy je Rhode Island najmenším štátom USA. Viac ako 50 % obyvateľov štátu je koncentrovaných v hlavnom meste Providence.

Výška reálneho hrubého domáceho produktu Rhode Islandu bola v roku 2021 na úrovni 54,606 miliardy dolárov.⁶¹ HDP na obyvateľa bolo na úrovni 49 841 dolárov, čo je pod priemernou úrovňou Spojených štátov.⁶² 22,6 % HDP je tvoreného v oblasti financií, poistenia, nehnuteľností, prenájmu a lízingu, 15,3 % je vyprodukovaného v profesionálnych a obchodných službách a približne 25 % je vyprodukovaných v oblasti vzdelávania, zdravotníctva, sociálnych vecí a vo vládnom sektore.⁶³ Na Rhode Islande sa nachádza aj priemysel (elektrotechnický a dopravný), avšak tvorí menej ako 10 % HDP. V malej miere sa na Rhode Islande nachádza aj poľnohospodárstvo a pre tento štát je charakteristický aj rybolov. Rhode Island, rovnako ako zbytok regiónu Nového Anglicka, nemá prakticky žiadne ložiská fosílnych zdrojov energie, ktoré by bolo ekonomicky výhodné ťažiť, má však vďaka svojej prímorskej polohe veľký potenciál na rozvoj obnoviteľných zdrojov energie.

Na čele Rhode Islandu stojí guvernér a legislatíva je dvojkomorová. Súčasným guvernérom je demokrat Daniel McKee a všetci celoštátne volení predstavitelia sú demokrati. V štátnom Senáte aj Snemovni reprezentantov majú demokrati väčšinu, pričom v obidvoch komorách držia superväčšiny. Prítomnosť republikánov v oboch komorách je marginálna.

⁶⁰ STATSAMERICA.ORG. Population Estimate for 2022 [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: https://www.statsamerica.org/sip/rank_list.aspx?rank_label=pop1

⁶¹ APPS.BEA.GOV. State annual gross domestic product (GDP) summary [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: apps.bea.gov

⁶² STATISTA.COM. Per capita Real Gross Domestic Product (GDP) of the United States in 2021, by state [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/248063/per-capita-us-real-gross-domestic-product-gdp-by-state/>

⁶³ STATISTA.COM. Real value added to the Gross Domestic Product (GDP) of Rhode Island in 2021, by industry [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1065194/rhode-island-real-gdp-by-industry/>

V roku 2020 vypustil Rhode Island do ovzdušia 9,8 milióna metrických ton ekvivalentu CO₂, čo predstavuje 0,2 % celkových emisií Spojených štátov.⁶⁴ Vypustené emisie v prepočte na obyvateľa sú približne 9 metrických ton, čo je jedna z najnižších hodnôt spomedzi všetkých amerických štátov. Rhode Island je po Vermonte druhým najnižším producentom oxidu uhličitého v krajine a kvôli malému rozsahu priemyslu má jednu z najmenej energeticky intenzívnych ekonomík v rámci USA.⁶⁵ 34 % emisií CO₂ produkuje Rhode Island v doprave, 32,4 % pri výrobe elektrickej energie a 19,2 % v rezidenčnej oblasti. Emisie v rezidenčnej oblasti sú vyprodukované predovšetkým pri spaľovaní fosílnych palív na výrobu tepla, pri používaní určitých spotrebných produktov, ktoré obsahujú skleníkové plyny a pri nakladaní s odpadom.⁶⁶

Rhode Island ako štát priamo pri oceáne má vlhkú klímu s miernymi letami a v zime je obvyklý sneh. Kvôli svojej polohe na severovýchodnom pobreží Spojených štátov je Rhode Island zraniteľný voči hurikánom a tropickým búrkam, ktoré sú v tejto oblasti relatívne časté. Globálne otepľovanie sa výrazne prejavuje na klíme tohto štátu. Rhode Island sa od roku 1900 oteplil o približne 1,5 stupňa Celsia. Na celom severovýchode Spojených štátov jar prichádza skôr a prináša viac zrážok, silné dažde sú častejšie a letá sú teplejšie a suchšie. Tieto zmeny v teplotách a zrážkach a predovšetkým ich čoraz väčšia nepravidelnosť bude spôsobovať častejšie záplavy a tiež suchá, ktoré boli v tomto regióne dosiaľ takmer neexistujúce (sotva 10 % týždňov roka).⁶⁷ Stúpajúca hladina mora eroduje prílivové mokrade, ktoré sú pre Rhode Island charakteristické a ktoré sú základom prírodného ekosystému a domovom vtáctva a vodných živočíchov. Strata prílivových mokradí bude mať negatívne dôsledky aj na komerčne dôležité mäkkýše a mušle. Kvôli rastúcej teplote vody oceánu bude zároveň ohrozený rybolov, predovšetkým tresiek a homárov.⁶⁸

73 % obyvateľov Rhode Islandu sa podľa *Yale Climate Opinion Maps* z roku 2021 vyjadrilo, že globálne otepľovanie prebieha, pričom 58 % si myslí, že je spôsobené

⁶⁴ EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by year [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

⁶⁵ EIA.GOV. RHODE ISLAND, State Profile and Energy Estimates. [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=RI>

⁶⁶ EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by sector [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

⁶⁷ DROUGHT.GOV. How Drought Prone Is Your State? A Look at the Top States and Counties in Drought Over the Last Two Decades [online]. 2019. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.drought.gov/news/how-drought-prone-your-state-look-top-states-and-counties-drought-over-last-two-decades>

⁶⁸ EPA.GOV. What Climate Change Means for Rhode Island[online]. 2016 [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://19january2017snapshot.epa.gov/sites/production/files/2016-09/documents/climate-change-ri.pdf>

predovšetkým ľudskou aktivitou. Zároveň 66 % obyvateľov Rhode Islandu sa obáva globálneho otepľovania. Všetky tieto údaje sú mierne nad národným priemerom USA. 74 % obyvateľov si želá reguláciu CO₂ ako znečisťujúcej látky, 67 % si želá prísne limity CO₂ pre existujúce uhľové elektrárne a v otázke rozšírenia ťažby ropy a zemného plynu pri pobreží USA je za túto možnosť 50 % obyvateľov.⁶⁹

4 Komparácia ekologických politík vybraných štátov USA

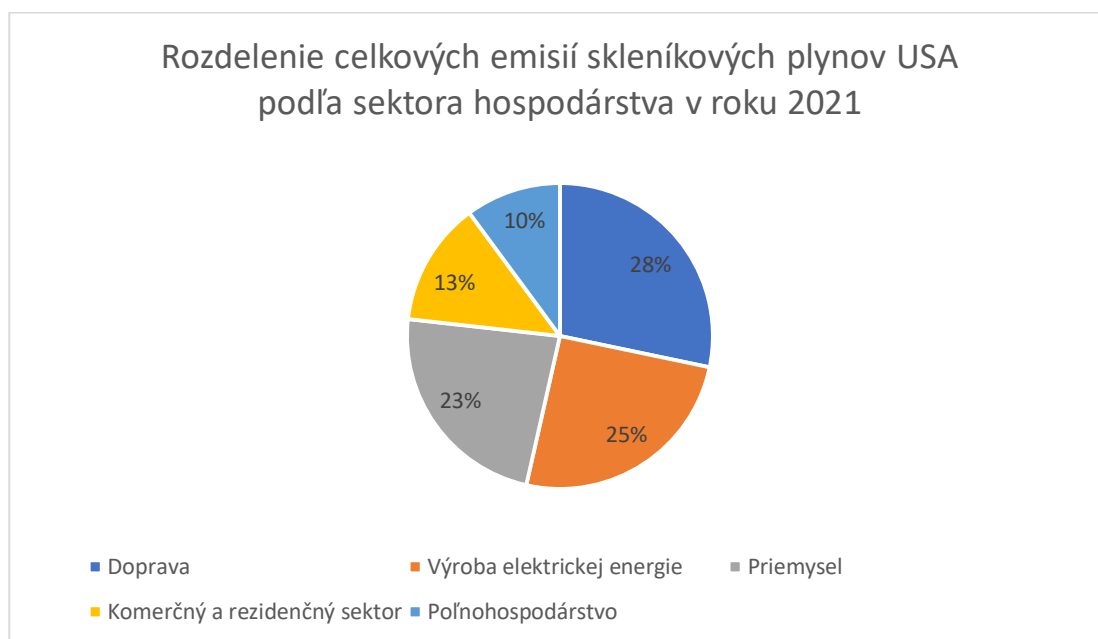
Ekologické politiky v USA sú dnes prijímané s ohľadom na záväzok Spojených štátov stať sa uhlíkovo neutrálnou krajinou do roku 2050 a s ohľadom na záväzky vyplývajúce z Parížskej klimatickej dohody podpísanej počas Obamovej administratívy v roku 2017, ku ktorej sa Spojené štáty znovu pripojili počas Bidenovej administratívy. Jednotlivé ekologické politiky štátov majú prispieť k naplneniu týchto cieľov.

Na základe údajov *United States Environmental Protection Agency* je doprava najväčším zdrojom emisií skleníkových plynov, je zodpovedná za 28 % všetkých emisií Spojených štátov. Výroba elektrickej energie je druhým najväčším zdrojom emisií, a to 25 %. Nasleduje priemysel (23 %), komerčná a rezidenčná oblasť (13%) a poľnohospodárstvo (10 %).⁷⁰ Politiky zamerané na zníženie emisií v týchto sektoroch ekonomiky sú kľúčové pre celkové dosiahnutie klimatickej neutrality.

⁶⁹ CLIMATECOMMUNICATION.YALE.EDU. Yale Climate Opinion Maps 2021 [online].2022. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://climatecommunication.yale.edu/visualizations-data/ycom-us/>

⁷⁰ EPA.GOV. Sources of Greenhouse Gas Emissions [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions#electricity>

Graf 1 – Rozdelenie celkových emisií skleníkových plynov USA podľa sektora hospodárstva v roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov United States Environmental Protection Agency: EPA.GOV. Sources of Greenhouse Gas Emissions [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions>

4.1 Doprava

V sektore dopravy sa v posledných rokoch v štátnych legislatívach kladie dôraz na podporu prechodu na elektromobilitu (vrátane hybridných a bezemisných vozidiel) a nastavenie štandardov nízkouhlíkových a alternatívnych palív.⁷¹ Podpora prechodu na elektromobilitu môže mať podobu budovania potrebnej infraštruktúry (napr. nabíjacej), alebo priamo finančnej podpory resp. daňovej úľavy určenej na nákup vozidla. Stanovenie štandardov alternatívnych palív znamená, že je vyžadované, aby dopravné palivo obsahovalo určité minimálne množstvo obnoviteľných zložiek, ako je napr. celulózové biopalivo.⁷² Stanovenie nízkouhlíkových štandardov palív berie do úvahy celý cyklus využívania paliva, od jeho produkcie až po jeho využitie na prepravu. Tento štandard nepredpisuje zloženie alebo typ paliva, avšak určuje uhlíkovú intenzitu celého cyklu, ktorá sa má postupne znižovať v porovnaní s vybraným začiatočným rokom.⁷³

⁷¹ Basseches, J.A., Bromley-Trujillo, R., Boykoff, M.T. et al. Climate policy conflict in the U.S. states: A critical review and way forward. In *Climatic Change* 170, číslo článku: 32 [online].2022. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10584-022-03319-w>

⁷² AFDC.ENERGY.GOV. Alternative Fuel Definition and Specifications 2021 [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/9218>

⁷³ C2ES.ORG. Low Carbon and Alternative Fuel Standard [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/low-carbon-fuel-standard/>

4.1.1 Kalifornia

Štát Kalifornia do roku 2022 prijal niekoľko desiatok programov, regulácií a opatrení, ktoré sú zamerané na elektrifikáciu dopravy a zníženie emisií z dopravy. Najvýznamnejším z nich je exekutívny príkaz guvernéra Gavina Newsoma z roku 2021, ktorý ustanovuje ukončenie predaja osobných vozidiel so spaľovacím motorom do roku 2035⁷⁴ a ktorý stanovuje rámec cieľov, ktorý chce Kalifornia v najbližších desaťročiach dosiahnuť.

V rámci finančnej podpory resp. daňovej úľavy existovalo v roku 2022 vyše 20 štátnych programov, pričom niekoľko desiatok ďalších programov je buď poskytovaných súkromnou sférou alebo partnerstvom medzi štátom a firmami⁷⁵. Patria sem napríklad:

1. Poukážky na nákup nákladných áut a autobusov s nízkymi emisiami – štátna inštitúcia *California Air Resources Board* poskytuje poukážky oprávneným prepravcom, ktorý si vďaka tomu môžu znížiť náklady na kúpu elektrických a hybridných nákladných vozidiel a autobusov. Výška poukážky je v rozmedzí 2 tisíc až 315 tisíc dolárov.⁷⁶
2. Oslobodenie od dane pre tranzitné autobusy s nulovými emisiami - tranzitné autobusy s nulovými emisiami sú oslobodené od daní z predaja a používania, pokiaľ sú kúpené oprávnenými štátnymi agentúrami
3. Zľavy na hybridné a bezemisné ľahké vozidlá – táto schéma, ktorú spravuje *California Air Resources Board*, je prístupná pre širokú verejnosť. V rámci nej môžu obyvatelia požiadať o zľavu vo výške 4500 dolárov na elektrické vozidlá s palivovými článkami, 2000 dolárov na elektrické vozidlá, 1000 dolárov na hybridné elektrické vozidlá a 750 dolárov na bezemisné motorky.⁷⁷

Štát Kalifornia zároveň výrazne zameriava na podporu verejného sektora, kedy majú lokálni predstavitelia možnosť získať v rámci programu *Clean Vehicle Rebate Project* od

⁷⁴ WW2.ARB.CA.GOV. Governor Newsom's Zero-Emission by 2035 Executive Order (N-79-20) [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://ww2.arb.ca.gov/resources/fact-sheets/governor-newsoms-zero-emission-2035-executive-order-n-79-20>

⁷⁵ AFDC.ENERGY.GOV. California Laws and Incentives [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: https://afdc.energy.gov/laws/state_summary?state=ca

⁷⁶ CALIFORNIAHVIP.ORG. HVIP Eligible Vehicles [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://californiahvip.org/vehiclecatalog/>

⁷⁷ AFDC.ENERGY.GOV. Plug-In Hybrid and Zero Emission Light-Duty Vehicle Rebates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/8161>

750 do 7500 dolárov v závislosti od typu a veľkosti vozidla na nákup verejných elektrických a hybridných vozidiel.⁷⁸

Kalifornia okrem podpory nákupu elektrických a hybridných vozidiel stanovuje aj regulácie pre výrobcov automobilov. Ide o tzv. normy pre vozidlá s nízkymi emisiami (ang. skr. LEV) a normy pre vozidlá s nulovými emisiami (ang. skr. ZEV). Normy pre vozidlá s nízkymi emisiami stanovujú čoraz prísnejšie pravidlá ohľadom množstva skleníkových plynov, ktoré môžu nové vozidlá vypúšťať. Normy pre vozidlá s nulovými emisiami vyžadujú od výrobcov, aby vyrábali čoraz viac bezemisných vozidiel. V Kalifornii sa od roku 2018, kedy bol podiel takýchto vozidiel stanovený na 4,5 %, tento cieľ neustále zvyšuje a v roku 2025 budú musieť výrobcovia vyrábať už 22 % takýchto vozidiel.⁷⁹ Tento program udeľuje výrobcom kredity a tí musia na základe svojej veľkosti dosiahnuť určité množstvo týchto kreditov každý rok. V rámci svojho systému noriem pre výrobcov vozidiel je Kalifornia vzorom aj pre ďalšie štáty, pričom 13 štátov a hlavné mesto Washington D.C. sa do roku 2022 rozhodlo stanoviť rovnaké alebo podobné štandardy.⁸⁰

Štát podporuje aj budovanie potrebnej infraštruktúry. Kalifornia má v súčasnosti 15 412 nabíjacích staníc, čo predstavuje 25,8 % všetkých nabíjacích staníc v Spojených štátoch.⁸¹ Štátna agentúra *California Energy Commission* poskytuje granty na budovanie nabíjacej infraštruktúry v každej časti štátu, pričom ešte zvyhodňuje oblasti, v ktorých žijú znevýhodnené komunity. Napr. v severnej Kalifornii sa žiadatelia (firmy, neziskové organizácie a pod.) môžu uchádzať o podporu na stavbu rýchlonabíjacej stanice vo výške 70 000 dolárov, v prípade znevýhodnenej komunity ide o 80 000 dolárov.⁸² Okrem štátnej podpory budovania nabíjacích staníc budú na tieto účely v najbližších rokoch využité aj zdroje z federálneho programu *National Electric Vehicle Infrastructure* (NEVI). Z tohto programu bude pridelených 384 miliónov dolárov na vybudovanie nabíjacích staníc v Kalifornii pozdĺž národného diaľničného systému.

⁷⁸ CLEANVEHICLEREBATE.ORG. CVRP for Fleets Program [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://cleanvehiclerebate.org/en/fleet>

⁷⁹ THEICCT.ORG. Overview of global zero-emission vehicle mandate programs [online].2019. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://theicct.org/wp-content/uploads/2021/06/Zero-Emission-Vehicle-Mandate-Briefing-v2.pdf>

⁸⁰ NCSL.ORG. State Policies Promoting Hybrid and Electric Vehicles [online].2022. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.ncsl.org/energy/state-policies-promoting-hybrid-and-electric-vehicles>

⁸¹ AFDC. ENERGY.GOV. Electric Vehicle Charging Station Locations [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: https://afdc.energy.gov/fuels/electricity_locations.html#/analyze?country=US

⁸² AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle (EV) Charging Station Rebate – Northern California [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12503>

Kalifornia v roku 2018 aktualizovala svoje nízkouhlíkové štandardy palív a na základe týchto štandardov museli dodávatelia palív do roku 2020 znížiť uhlíkovú intenzitu ich palív o 10 % a do roku 2030 ju musia znížiť o 20 %.⁸³ Okrem toho sa Kalifornia riadi aj federálnym štandardom alternatívnych palív, na štátnej úrovni nemá určený špecifický štandard.

4.1.2 Texas

Texas využíva na elektrifikáciu a zníženie emisií v doprave predovšetkým finančné stimuly a úľavy a iba v malej miere regulácie. Texas zatiaľ neprijal žiadne nariadenie, ktoré by malo ukončiť do budúcnosti výrobu áut so spaľovacími motormi. Väčšinu podpory administruje štátna agentúra *Texas Commission on Environmental Quality*. Medzi najdôležitejšie finančné stimuly resp. úľavy patria:

1. Zľavy na ľahké vozidlá (autá, dodávky, SUV a pod.) s alternatívnym pohonom – táto schéma je otvorená pre širokú verejnosť na kúpu alebo prenájom vozidiel na stlačený zemný plyn, propán, vodík alebo elektrickú energiu. Vozidlá poháňané stlačeným zemným plynom a propánom môžu byť podporené do výšky 5000 dolárov a vozidlá na vodík a elektrickú energiu do výšky 2500 dolárov⁸⁴
2. Program *Clean School Bus Grants* – tento program, zameraný na zníženie emisií školských autobusov, je k dispozícii pre všetky verejné a charterové školy. Okrem nákupu nových autobusov je možné z tohto programu podporiť aj napr. filtre pevných častíc či rôzne prídavné zariadenia, ktoré znižujú emisie⁸⁵
3. Program *Clean Vehicle and Infrastructure Grants* – tento grant je zameraný na zníženie znečistenia v ovzduší a na tento účel je poskytovaná podpora s cieľom náhrady veľkých vozidiel (autobusov, kamiónov a pod.) za vozidlá s nižšími emisiami⁸⁶

Celkovo má Texas približne 10 štátom administrovaných programov, ktoré sú zamerané na zníženie emisií v doprave. Na území Texasu sa nachádza 2954 nabíjacích staníc, čo predstavuje 4,9 % všetkých nabíjacích staníc v USA. Z federálneho programu

⁸³ C2ES.ORG. Low Carbon and Alternative Fuel Standard [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/low-carbon-fuel-standard/>

⁸⁴ AFDC.ENERGY.GOV. Light-Duty Alternative Fuel Vehicle Rebates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11847>

⁸⁵ AFDC.ENERGY.GOV. Clean School Bus Grants [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11499>

⁸⁶ AFDC.ENERGY.GOV. Clean Vehicle and Infrastructure Grants [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/5309>

NEVI získa Texas v najbližších rokoch 408 miliónov dolárov na vybudovanie nabíjacích staníc pozdĺž národného diaľničného systému.

Texas neuplatňuje nízkouhlíkové štandardy palív, ani štandardy alternatívnych palív. Rovnako Texas neuplatňuje normy pre vozidlá s nízkymi alebo nulovými emisiami. Texas však plní regulácie, ktoré mu vyplývajú z nariadení federálnej agentúry *Environmental Protection Agency*.

4.1.3 Montana

Montana sa pri znižovaní emisií v doprave zameriava na poskytovanie finančných stimulov a daňových úľav, ktoré sú však v porovnaní s Texasom a Kaliforniou veľmi nízke. Zároveň väčšina zvýhodnení sa týka výrobcov a nie spotrebiteľov. Pre individuálnych spotrebiteľov momentálne v Montane neexistuje štátna podpora na nákup elektrického alebo hybridného auta. Väčšina štátnej pomoci je administrovaná štátnou agentúrou *Montana Department of Environmental Quality*. Montana zatiaľ neprijala žiadne nariadenie alebo zákon, ktorý by mal do budúcnosti ukončiť výrobu áut so spaľovacími motormi.

Celkovo je v roku 2023 v Montane k dispozícii sedem programov finančných stimulov, ktoré sú však zamerané nielen na elektrické alebo hybridné vozidlá, ale vo veľkej miere aj na vozidlá s alternatívnymi palivami.⁸⁷ Montana napr. poskytuje granty na náhradu starých znečisťujúcich autobusov za elektrické, hybridné autobusy alebo za autobusy na stlačený zemný plyn alebo propán.⁸⁸ Množstvo daňových úľav sa vzťahuje na alternatívne palivá ako biodiesel, etanol alebo biomasa. Montana napr. poskytuje výnimky z platenia dane na palivá pre výrobcov biodieselu, ktorí ho produkujú z odpadového rastlinného oleja.⁸⁹

Celkovo má Montana 115 nabíjacích staníc pre elektrické autá, čo predstavuje 0,2 % všetkých nabíjacích staníc v Spojených štátoch. Z federálneho NEVI programu získa Montana v najbližších rokoch 43 miliónov dolárov, ktoré budú použité na vybudovanie nabíjacích staníc pozdĺž národného diaľničného systému.⁹⁰ Montana neuplatňuje

⁸⁷ AFDC.ENERGY.GOV. Montana Laws and Incentives [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: https://afdc.energy.gov/laws/state_summary?state=mt

⁸⁸ AFDC.ENERGY.GOV. Heavy-Duty Vehicle Replacement Grants [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12167>

⁸⁹ AFDC.ENERGY.GOV. Biodiesel Tax Exemption <https://afdc.energy.gov/laws/6555>

⁹⁰ DEQ.MT.GOV. Montana's Electric Vehicle Infrastructure Deployment Plan Approved [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://deq.mt.gov/energy/Programs/fuels>

nízkouhlíkové štandardy palív, štandardy alternatívnych palív ani normy pre vozidlá s nízkymi alebo nulovými emisiami.

4.1.4 Rhode Island

Štát Rhode Island znižuje emisie v doprave prostredníctvom finančných stimulov, ale aj regulácií. V roku 2022 prijal Rhode Island nariadenie, ktoré po vzore Kalifornie ustanovuje koniec výroby spaľovacích motorov do roku 2035. K významným podporným programom patria:

1. Úľavy na bezemisné a hybridné elektrické vozidlá – tento program je určený pre všetkých obyvateľov Rhode Islandu. Obyvatelia môžu získať 2500 dolárov na nové bezemisné vozidlo a 1500 dolárov na nové hybridné elektrické vozidlo⁹¹
2. Všetky vozidlá, ktoré sú poháňané výlučne elektrickou energiou sú oslobodené od štátnych emisných kontrol⁹²
3. Daňová výnimka pre biodiesel – biodiesel ako alternatívne palivo je oslobodený od štátnej dane z motorových palív⁹³

Rhode Island po vzore Kalifornie stanovuje aj regulácie pre výrobcov automobilov, konkrétne normy pre vozidlá s nízkymi a žiadnymi emisiami (ZEV a LEV štandardy). Rhode Island teda vyžaduje rovnako ako Kalifornia, aby v roku 2025 bolo 22 % vyrobených áut úplne bezemisných. Rhode Island je iba jedným zo 14 štátov USA, ktoré prijali ZEV aj LEV štandardy, ktoré platia v Kalifornii.⁹⁴

Na území Rhode Islandu sa nachádza 298 nabíjacích staníc pre elektrické autá, čo predstavuje 0,5 % všetkých nabíjacích staníc v USA. Štát Rhode Island výrazným spôsobom podporuje stavbu nových nabíjacích staníc. Robí to napr. prostredníctvom programu *Rhode Island Energy*, ktorý poskytuje podporu na inštaláciu nabíjacích staníc vo firmách, viacjednotkových obydliach, univerzitách a zdravotníckych zariadeniach.⁹⁵ Rovnako ako ostatné štáty, aj Rhode Island bude v nasledujúcich rokoch čerpať podporu z federálneho NEVI programu, z ktorého získa 22,9 milióna dolárov na budovanie nabíjacích staníc pozdĺž

⁹¹ AFDC.ENERGY.GOV. Zero Emission Vehicle (ZEV) and Plug-In Hybrid Electric Vehicle (PHEV) Rebates[online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11683>

⁹² AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle Emissions Inspection Exemption [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11572>

⁹³ AFDC.ENERGY.GOV. Biodiesel Tax Exemption [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/5764>

⁹⁴ C2ES.ORG. U.S. State Clean Vehicle Policies and Incentives [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/us-state-clean-vehicle-policies-and-incentives/>

⁹⁵ AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle (EV) Charging Station Incentive – Rhode Island Energy[online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12537>

národného diaľničného systému. Rhode Island neuplatňuje nízkouhlíkové štandardy palív, ani štandardy alternatívnych palív.

4.2 Výroba elektrickej energie

Väčšina emisií súvisiacich so sektorom elektrickej energie je vyprodukovaných pri jej výrobe, a to konkrétne pri spaľovaní fosílnych palív ako je uhlie, ropa a zemný plyn. Práve z tohto dôvodu prechádzajú štáty na obnoviteľné zdroje energie. Jedným z najčastejších nástrojov, ktoré štáty využívajú na prechod k obnoviteľným zdrojom, je určenie štandardu portfólia obnoviteľných zdrojov (z ang. Renewable Portfolio Standard, skratka RPS). Štandard portfólia obnoviteľných zdrojov znamená, že štát si stanoví cieľ dosiahnuť určité percento predanej elektrickej energie, ktoré bude generované z obnoviteľných zdrojov k určitému dátumu. K dosiahnutiu týchto cieľov sú potom poskytované investície a nastavované dlhodobé stratégie. Ciele jednotlivých štátov sa výrazne líšia.

4.2.1 Kalifornia

Kalifornia po prvýkrát zaviedla RPS program v roku 2002, kedy stanovila, že do roku 2017 musia obnoviteľné zdroje pokrývať 20 % maloobchodného predaja elektriny. Kalifornia si však odvtedy niekoľkokrát zvýšila svoje ciele. Posledná aktualizácia, ktorá prišla v roku 2018, stanovila, že do roku 2020 malo pochádzať 33 % predaja elektriny z obnoviteľných zdrojov. Tento cieľ splnila pred rokom 2020, v tomto roku už obnoviteľné zdroje generovali 36 % predanej elektriny. Do roku 2026 musí pochádzať 50 % predanej elektriny z obnoviteľných zdrojov, do roku 2030 musí byť 60 % predanej elektriny z obnoviteľných zdrojov a do roku 2045 má byť 100 % elektriny z obnoviteľných zdrojov.⁹⁶

V roku 2022 bola Kalifornia po Texase druhým najväčším producentom elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov. Spomedzi amerických štátov je Kalifornia najväčším producentom elektrickej energie zo solárnych a geotermálnych zdrojov a biomasy. Solárna zdroje vytvorili 17 % všetkej vyprodukovanej elektrickej energie v štáte, 6 % bolo vytvorených geotermálnymi zdrojmi, 8 % vetrom a 3 % biomasou. Celkovo obnoviteľné zdroje generujú 33,6 % všetkej elektrickej energie. Zemný plyn je však zatiaľ najväčším zdrojom elektrickej energie, vďaka nemu sa tvorí vyše 50 % všetkej elektrickej energie

⁹⁶ CPUC.CA.GOV. Renewables Portfolio Standard (RPS) Program [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.cpuc.ca.gov/rps/>

v štáte.⁹⁷ Emisie zo sektora elektrickej energie počas posledných rokov výrazne klesajú, pričom klesá aj množstvo importov elektrickej energie. Kalifornia zároveň podporuje inštaláciu obnoviteľných zdrojov v domácnostiach a znižovanie energetickej náročnosti budov.⁹⁸

4.2.2 Texas

Texas si stanovil RPS program v roku 1999. Texas si neurčil percentuálny podiel obnoviteľných zdrojov na výrobe elektrickej energie, ale stanovil absolútny prírastok elektrickej energie, ktorý má byť generovaný z obnoviteľných zdrojov. Do roku 2015 mal dosiahnuť 5000 megawattov kapacity obnoviteľných zdrojov a 10 000 do roku 2025. Texas splnil cieľ do roku 2025 už v roku 2009 vďaka veterným elektrárnam.⁹⁹

Obnoviteľné zdroje generujú v Texase veľkú časť elektriny, približne 25 %, predovšetkým vďaka vynikajúcim veterným podmienkam. V roku 2021 Texas vyrábal až 14 % všetkej elektriny z obnoviteľných zdrojov v Spojených štátoch. Pritom veterné elektrárne tvorili až 80 % všetkej elektriny z obnoviteľných zdrojov. Okrem toho, že je Texas najväčším producentom veternej energie, je zároveň aj druhým najväčším producentom solárnej energie. Produkcia elektriny zo solárnej energie každým rokom výrazne rastie. Pokiaľ k obnoviteľným zdrojom zarátame aj jadrovú energiu, Texas produkuje takmer 40 % energie z týchto zdrojov.

Aj napriek vysokému podielu obnoviteľných zdrojov na výrobe elektriny produkuje Texas najviac emisií skleníkových plynov v absolútnych číslach v sektore elektrickej energie spomedzi všetkých štátov. Dôvodom je, že Texas produkuje zďaleka najviac elektriny spomedzi všetkých štátov, dvakrát viac ako druhý najviac produkujúci štát Florida a vysoký podiel na tejto produkcii majú stále fosílna palivá.¹⁰⁰ Medzi rokmi 1970 až 2020 stúpili v Texase emisie v sektore elektrickej energie o 205,6 %, v posledných rokoch je však možné pozorovať mierny pokles.

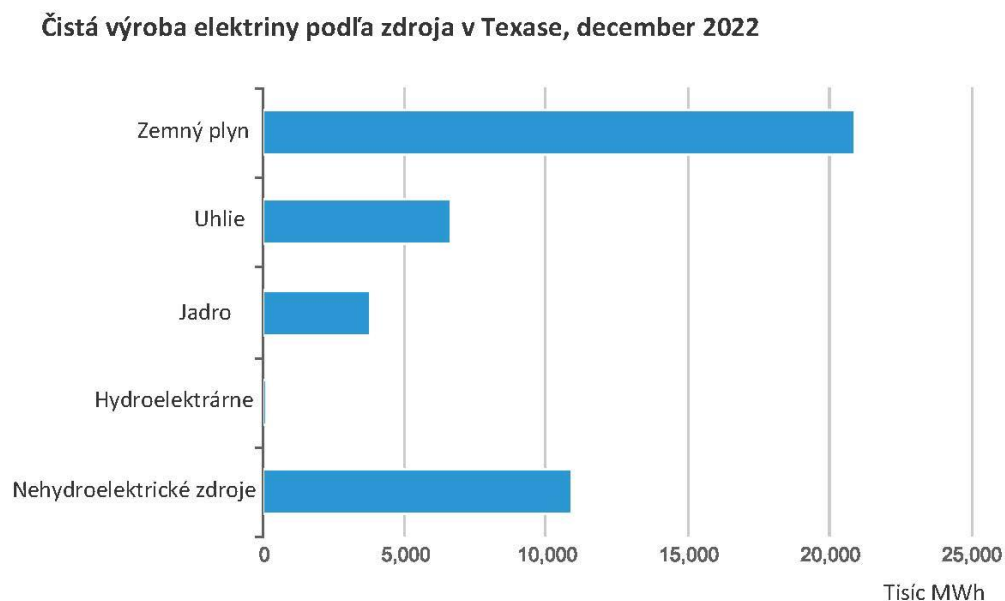
⁹⁷ EIA.GOV. California, State Profile and Energy Estimates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=CA#82>

⁹⁸ ENERGY.CA.GOV. Renewable Energy [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.energy.ca.gov/programs-and-topics/topics/renewable-energy>

⁹⁹ C2ES.ORG. U.S. State Electricity Portfolio Standards [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/renewable-and-alternate-energy-portfolio-standards/>

¹⁰⁰ EIA.GOV. Texas, State Profile and Energy Estimates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=TX>

Graf 2 – Čistá výroba elektriny podľa zdroja v Texase, december 2022

Source: Energy Information Administration, Electric Power Monthly

Zdroj: EIA.GOV. Texas Net Electricity Generation by Source, dec.2022 [online].[citované 20.3.2023]

Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/?sid=TX#tabs-4>

4.2.3 Montana

Štát Montana prijala RPS program v roku 2005. Tento program stanovil, že 15 % predanej elektrickej energie malo do roku 2015 pochádzať z obnoviteľných zdrojov. Tento cieľ bol splnený, pričom je udržiavaný aj v súčasnosti. Montana zároveň stanovuje, že dodávatelia elektriny musia kupovať časť elektriny z komunitných, lokálnych projektov elektrární. Montana poskytuje výhodné pôžičky na zvyšovanie energetickej efektívnosti budov a zároveň na nákup obnoviteľných zdrojov ako sú solárne panely do domácností.¹⁰¹

Montana je jedným z najúspešnejších štátov v oblasti využívania obnoviteľných zdrojov. Až 52 % elektriny vyrobenej v štáte je produkovaná vďaka obnoviteľným zdrojom, predovšetkým vďaka hydroelektrárnám. Montana má veľmi hornatý terén a vďaka dostatku zrážok a množstvu snehu počas zimy sú rieky v Montane ideálnym zdrojom pre hydroelektrárne. Zároveň je v Montane dostatok vetra a veterné elektrárne tvoria 12 % elektriny. Okrem obnoviteľných zdrojov je využívané hlavne uhlie, ktoré produkuje 43 %

¹⁰¹ EIA. GOV. Montana, State Profile and Energy Estimates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=MT#111>

elektrickej energie v štáte. Medzi rokmi 1970 a 2020 stúpili v Montane emisie v sektore elektrickej energie o 731,6 %.

4.2.4 Rhode Island

RPS program na Rhode Islande v roku 2016 stanovil, že 22 % predanej elektriny musí byť v roku 2024 z obnoviteľných zdrojov a 38,5 % na konci roku 2035. V roku 2022 sa tento cieľ aktualizoval a do roku 2033 musí byť 100 % predanej elektriny z obnoviteľných zdrojov. Rhode Island tak stanovil najambicióznejší cieľ spomedzi všetkých amerických štátov.

Tento cieľ je ambiciózny predovšetkým kvôli súčasnému stavu. V roku 2021 Rhode Island generoval 87 % elektriny zo zemného plynu a iba 13 % pochádzalo z obnoviteľných zdrojov. Dve tretiny z tejto elektriny pochádzalo zo solárnych elektrární a zvyšok z hydroelektrární a biomasy.¹⁰² Rhode Island je spoločne s ďalšími 11 štátmi na severovýchodnom pobreží USA súčasťou tzv. *Regional Greenhouse Gas Initiative*, čo je program zameraný na zníženie emisií pochádzajúcich zo sektora elektrickej energie.¹⁰³ Tento program stanovuje regionálny strop pre množstvo znečistenia CO², ktoré môžu elektrárne emitovať vydávaním obmedzeného počtu obchodovateľných kvót CO². Rhode Island zároveň poskytuje niekoľko finančných schém, ktoré podporujú inštaláciu obnoviteľných zdrojov a energetickú efektívnosť budov. Tieto programy sú určené pre štátne inštitúcie, ale aj pre bežné domácnosti či lokálne farmy.¹⁰⁴ Medzi rokmi 1970 a 2020 stúpili na Rhode Islande emisie v sektore elektrickej energie o 103,7 %.

4.3 Ciele zníženia emisií skleníkových plynov

Kalifornia si v roku 2018 stanovila cieľ dosiahnutia uhlíkovej neutrality do roku 2045. Okrem toho si stanovila niekoľko partikulárnych exaktných cieľov ako je zníženie znečistenia ovzdušia o 71 %, vybudovanie 7 miliónov udržateľných domov do roku 2035, množstvo odstráneného/zachyteného uhlíka na úrovni 20 miliónov metrických ton CO² do roku 2030 a množstvo ďalších.¹⁰⁵ Texas nemá stanovený rok, do ktorého chce dosiahnuť uhlíkovú neutralitu. Montana v roku 2019 stanovila cieľ dosiahnutie uhlíkovej neutrality bez udania dátumu dosiahnutia tohto cieľa, v roku 2020 si stanovila dosiahnutie uhlíkovej

¹⁰²EIA. GOV. Rhode Island, State Profile and Energy Estimates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=RI>

¹⁰³ RGGI.ORG. The Regional Greenhouse Gas Initiative, an initiative of eastern US states [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.rggi.org/>

¹⁰⁴ ENERGY.RI.GOV. Programs & Incentives [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://energy.ri.gov/policies-programs/programs-incentives>

¹⁰⁵ GOV.CA.GOV. California Releases World's First Plan to Achieve Net Zero Carbon Pollution[online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.gov.ca.gov/2022/11/16/california-releases-worlds-first-plan-to-achieve-net-zero-carbon-pollution/>

neutrality medzi rokmi 2045 a 2050. Rhode Island si stanovil dosiahnutie uhlíkovej neutrality do roku 2050, pričom si stanovil čiastkové ciele zníženia emisií skleníkových plynov o 10 % do roku 2020, 45 % do roku 2035 a 80 % do roku 2040. V roku 2021 prijal Rhode Island komplexný plán dosiahnutia uhlíkovej neutrality.¹⁰⁶

¹⁰⁶ C2ES.ORG. U.S. State Greenhouse Gas Emissions Targets [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/greenhouse-gas-emissions-targets/>

Záver

Kalifornia, Texas, Montana a Rhode Island sú rôznorodými štátmi Spojených štátov amerických, ktoré sa líšia svojím prístupom k ekonomike, klimatickej zmene aj jednotlivými nástrojmi, ktoré využívajú v environmentálnej politike. Je možné nájsť niektoré jasné podobnosti, ale aj odlišnosti v prístupe k environmentálnej politike medzi štátmi s republikánskou vládou (Texas, Montana) a štátmi s demokratickou vládou (Kalifornia, Rhode Island).

V sektore dopravy existujú aj v republikánskych aj v demokratických štátoch stimuly na prechod k udržateľnejšej mobilite. V prípade demokratických štátov ide o veľké množstvo finančných stimulov resp. daňových úľav, ktoré sú určené ako na nákup a prenájom elektrických/hybridných vozidiel, tak aj na budovanie infraštruktúry. Kalifornia a Rhode Island zároveň uplatňujú aj regulácie a majú stanovené ciele ukončenia výroby spaľovacích motorov. Republikánske štáty Texas a Montana sa zameriavajú predovšetkým na ekonomické stimuly, je ich však menej ako v prípade demokratických štátov. Regulácie neuplatňujú takmer vôbec, naplňajú zväčša iba tie stanovené federálnou vládou. Republikánske štáty využívajú finančné stimuly aj na podporu vozidiel na propán alebo stlačený zemný plyn, ktoré dávajú na rovnakú úroveň ako elektrické a hybridné vozidlá.

Všetky skúmané štáty uplatňujú RPS programy s cieľom zvýšenia produkcie elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov. Je možné konštatovať, že demokratické štáty si stanovili ciele dosiahnutia 100 % produkcie predanej elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov. Republikánske štáty si stanovili oveľa menej ambiciózne ciele, ktoré sú už naplnené, pričom neprišlo k ich aktualizácii. Z pohľadu výsledkov je však možné vidieť, že demokratické štáty nedosahujú výrazne lepšie výsledky v zavádzaní obnoviteľných zdrojov ako republikánske. Práve naopak, Texas je v súčasnosti najväčším producentom elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov v rámci USA a Montana produkuje až 52 % svojej elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov. Rhode Island naopak produkuje z obnoviteľných zdrojov iba 13 % svojej elektrickej energie. Je možné povedať, že republikánske štáty nie sú naklonené stanovovaniu striktných cieľov a regulácií, ale pokiaľ je obnoviteľný zdroj v danom štáte hojný (vietor v Texase a hydroenergia v Montane), je aj využívaný. Všetky štáty majú zároveň veľký potenciál ďalšieho rozširovania využívania obnoviteľných zdrojov.

V otázke dlhodobého plánovania sú aktívnejšie vybrané demokratické štáty. Kalifornia a Rhode Island majú prijaté komplexné plány prechodu na uhlíkovú neutralitu

a majú stanovený presný rok jej dosiahnutia. Stanovenia konkrétneho roka môžeme pozorovať aj u Montany, zatiaľ však nemá prijatý komplexný plán. Texas do roku 2023 neprijal záväzok dosiahnutia uhlíkovej neutrality.

V neposlednom rade môžeme konštatovať, že ciele práce sa podarilo naplniť. Porovnanie Kalifornie, Texasu, Montany a Rhode Islandu ukázalo rozdiely, ale aj podobnosti týchto štátov. Všetky štáty uskutočňujú konkrétne kroky k zníženiu emisií v oblasti dopravy a produkcie elektrickej energie, teda v dvoch oblastiach, ktoré spolu produkujú viac ako 50 % všetkých emisií Spojených štátov. Jednotlivé politiky v týchto oblastiach boli komplexne opísané, pri práci boli využité zdroje federálnej vlády USA aj zdroje jednotlivých štátov. Poznamenávame, že pri vyhľadávaní niektorých informácií udávali štátne agentúry iné údaje ako federálna vláda USA. Napr. v otázke podielu obnoviteľných zdrojov na produkcii elektrickej energie udávala štátna agentúra Kalifornie *California Energy Commission* rozdielne údaje ako federálna agentúra *U.S. Energy Information Administration*.

Téma poskytuje veľa priestoru na ďalší výskum. Z dôvodu obmedzeného rozsahu sme sa zameriavali iba na oblasti dopravy a výroby elektrickej energie, ale porovnanie ekologickej politiky by bolo hodnotné aj v oblastiach priemyslu, poľnohospodárstva a rezidenčného/komerčného sektora, ktoré sú spolu zodpovedné za 46 % celkových emisií Spojených štátov. Analýza federálnej environmentálnej politiky, predovšetkým dopadov posledných ekonomických balíčkov prezidenta Joea Bidena, by poskytla ucelenejší pohľad na celkovú environmentálnu politiku Spojených štátov a jej prínos v boji proti klimatickej zmene.

Zoznam použitej literatúry

- [1] AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle Charging Station Locations [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: https://afdc.energy.gov/fuels/electricity_locations.html#/analyze?country=US
- [2] AFDC.ENERGY.GOV. Alternative Fuel Definition and Specifications 2021 [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/9218>
- [3] AFDC.ENERGY.GOV. Biodiesel Tax Exemption [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/5764>
- [4] AFDC.ENERGY.GOV. Biodiesel Tax Exemption <https://afdc.energy.gov/laws/6555>
AFDC.ENERGY.GOV. California Laws and Incentives [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: https://afdc.energy.gov/laws/state_summary?state=ca
- [5] AFDC.ENERGY.GOV. Clean School Bus Grants [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11499>
- [6] AFDC.ENERGY.GOV. Clean Vehicle and Infrastructure Grants [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/5309>
- [7] AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle (EV) Charging Station Incentive – Rhode Island Energy[online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12537>
- [8] AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle (EV) Charging Station Rebate – Northern California [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12503>
- [9] AFDC.ENERGY.GOV. Electric Vehicle Emissions Inspection Exemption [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11572>
- [10] AFDC.ENERGY.GOV. Heavy-Duty Vehicle Replacement Grants [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12167>
- [11] AFDC.ENERGY.GOV. Light-Duty Alternative Fuel Vehicle Rebates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11847>
- [12] AFDC.ENERGY.GOV. Montana Laws and Incentives [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: https://afdc.energy.gov/laws/state_summary?state=mt
- [13] AFDC.ENERGY.GOV. National Electric Vehicle Infrastructure (NEVI) Formula Program [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/12744>
- [14] AFDC.ENERGY.GOV. Plug-In Hybrid and Zero Emission Light-Duty Vehicle Rebates [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/8161>
- [15] AFDC.ENERGY.GOV. Zero Emission Vehicle (ZEV) and Plug-In Hybrid Electric Vehicle (PHEV) Rebates[online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://afdc.energy.gov/laws/11683>

- [16] AJED.ASSEMBLY.CA.GOV. The California Economy [online]. [citované 15.1.2023]
Dostupné na: <https://ajed.assembly.ca.gov/content/california-economy-2>
- [17] APPS.BEA.GOV. State annual gross domestic product (GDP) summary [online].
[citované 15.1.2023] Dostupné na: apps.bea.gov
- [18] ARCHIVES.GOV. Articles of Confederation (1777) [online]. [citované 10.11.2022]
Dostupné na: <https://www.archives.gov/milestone-documents/articles-of-confederation>
- [19] AUDITOR.CA.GOV. State Water Resources Control Board [online]. 2022. [citované 25.1.2023]
Dostupné na: <http://auditor.ca.gov/reports/2021-118/index.html#QL1>
- [20] BALLOTPEDIA.ORG. Endangered Species Act [online]. [citované 10.11.2022]
Dostupné na: https://ballotpedia.org/Endangered_Species_Act
- [21] Basseches, J.A., Bromley-Trujillo, R., Boykoff, M.T. et al. Climate policy conflict in the U.S. states: A critical review and way forward. In *Climatic Change* 170, číslo článku: 32 [online].2022. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10584-022-03319-w>
- [22] BRENNANCENTER.ORG. Filibuster Report Shows Increased Government Gridlock. [online]. 2012 [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.brennancenter.org/our-work/analysis-opinion/filibuster-report-shows-increased-government-gridlock>
- [23] C2ES.ORG. Low Carbon and Alternative Fuel Standard [online].[citované 20.3.2023]
Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/low-carbon-fuel-standard/>
- [24] C2ES.ORG. U.S. State Clean Vehicle Policies and Incentives [online].[citované 20.3.2023]
Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/us-state-clean-vehicle-policies-and-incentives/>
- [25] C2ES.ORG. U.S. State Electricity Portfolio Standards [online].[citované 20.3.2023]
Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/renewable-and-alternate-energy-portfolio-standards/>
- [26] C2ES.ORG. U.S. State Greenhouse Gas Emissions Targets [online].[citované 20.3.2023]
Dostupné na: <https://www.c2es.org/document/greenhouse-gas-emissions-targets/>
- [27] Office of Environmental Health Hazard Assessment: Indicators of Climate Change in California, 4.vyd., 2022. [online]. [citované 20.1.2023] Dostupné na: <https://oehha.ca.gov/media/downloads/climate-change/document/2022caindicatorsreport.pdf>
- [28] CALIFORNIAHVIP.ORG. HVIP Eligible Vehicles [online].[citované 20.3.2023]
Dostupné na: <https://californiahvip.org/vehiclecatalog/>
- [29] CEQ.DOE.GOV. National Environmental Protection Act [online]. [citované 10.11.2022]
Dostupné na: <https://ceq.doe.gov/>

- [30] CLEANAIR.CAMFIL.US. Air Pollution in the United States: What Are the Most Polluted Places in America in 2022? [online]. 2022. [citované 25.1.2023] Dostupné na: <https://cleanair.camfil.us/2022/06/10/air-pollution-in-the-united-states-what-are-the-most-polluted-places-in-america-in-2022/>
- [31] CLEANVEHICLEREBATE.ORG. CVRP for Fleets Program [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://cleanvehiclerebate.org/en/fleet>
- [32] CLIMATECOMMUNICATION.YALE.EDU. Yale Climate Opinion Maps 2021 [online]. 2022. [citované 15.3.2023] Dostupné na: <https://climatecommunication.yale.edu/visualizations-data/ycom-us/>
- [33] CONGRESS.GOV. H.R.3684 - Infrastructure Investment and Jobs Act [online]. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/3684/text>
- [34] CPUC.CA.GOV. Renewables Portfolio Standard (RPS) Program [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.cpuc.ca.gov/rps/>
- [35] DEQ.MT.GOV. Montana's Electric Vehicle Infrastructure Deployment Plan Approved [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://deq.mt.gov/energy/Programs/fuels>
- [36] DOI.GOV. The Conservation Legacy of Theodore Roosevelt [online]. 2020. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.doi.gov/blog/conservation-legacy-theodore-roosevelt>
- [37] DROUGHT.GOV. How Drought Prone Is Your State? A Look at the Top States and Counties in Drought Over the Last Two Decades [online]. 2019 [citované 20.1.2023] Dostupné na: <https://www.drought.gov/news/how-drought-prone-your-state-look-top-states-and-counties-drought-over-last-two-decades>
- [38] EARTH.ORG. 4 Environmental Issues in Texas in 2022 [online]. 2022. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://earth.org/texas-climate-change/>
- [39] EIA. GOV. Montana, State Profile and Energy Estimates [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=MT#111>
- [40] EIA. GOV. Rhode Island, State Profile and Energy Estimates [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=RI>
- [41] EIA.GOV. California, State Profile and Energy Estimates [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=CA#82>
- [42] EIA.GOV. Texas, State Profile and Energy Estimates [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/?sid=TX>
- [43] EIA.GOV. Energy-Related CO2 Emission Data Tables [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>
- [44] EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by sector [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>

- [45] EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by sector [online]. 2022. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>
- [46] EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by year [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>
- [47] EIA.GOV. State energy-related carbon dioxide emissions by year [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/environment/emissions/state/>
- [48] EIA.GOV. Tabuľka 15, Recoverable Coal Reserves at Producing Mines, Estimated Recoverable Reserves, and Demonstrated Reserve Base by Mining Method, 2020. [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=MT#25>
- [49] EIA.GOV. Texas, State Profile and Energy Estimates [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.eia.gov/state/analysis.php?sid=TX>
- [50] ENERGY.CA.GOV. Renewable Energy [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.energy.ca.gov/programs-and-topics/topics/renewable-energy>
- [51] ENERGY.RI.GOV. Programs & Incentives [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://energy.ri.gov/policies-programs/programs-incentives>
- [52] EPA.GOV. Sources of Greenhouse Gas Emissions [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions#electricity>
- [53] EPA.GOV. What Climate Change Means for Montana [online]. 2016. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://19january2017snapshot.epa.gov/sites/production/files/2016-09/documents/climate-change-mt.pdf>
- [54] EPA.GOV. What Climate Change Means for Montana [online]. 2016. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://19january2017snapshot.epa.gov/sites/production/files/2016-09/documents/climate-change-mt.pdf>
- [55] EPA.GOV. What Climate Change Means for Rhode Island [online]. 2016 [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://19january2017snapshot.epa.gov/sites/production/files/2016-09/documents/climate-change-ri.pdf>
- [56] EPA.GOV. What Climate Change Means for Texas [online]. [citované 15.3.2023] Dostupné na: <https://www.epa.gov/sites/default/files/2016-09/documents/climate-change-tx.pdf>
- [57] FEDERALRESERVEHISTORY.ORG. National Banking Acts of 1863 and 1864 [online]. 2022. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.federalreservehistory.org/essays/national-banking-acts>

- [58] FOWLER L.: ENVIRONMENTAL FEDERALISM: Old Legacies and New Challenges. 1. vyd., Routledge, 2020. s. 39-42. ISBN: 978-0-367-49096-6.
- [59] FREDRICKSON, Leif et al. History of US Presidential Assaults on Modern Environmental Health Protection. In *American Journal of Public Health* [online]. č. 108, s. S95–S103. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5922215/>
- [60] GOV.CA.GOV. California Releases World's First Plan to Achieve Net Zero Carbon Pollution[online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.gov.ca.gov/2022/11/16/california-releases-worlds-first-plan-to-achieve-net-zero-carbon-pollution/>
- [61] III.ORG. Facts + Statistics: Wildfires [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.iii.org/fact-statistic/facts-statistics-wildfires>
- [62] KLYZA, CH. M. – SOUSA, D. J.: American environmental policy, 1990-2006: Beyond gridlock. 1.vyd. Cambridge, Massachusetts; London, England: MIT Press. 2007. s. 408. ISBN 9780262612203.
- [63] LOC.GOV. Conservation in the Progressive Era [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/progressive-era-to-new-era-1900-1929/conservation-in-progressive-era/>
- [64] MONTANAclimate.ORG. CLIMATE CHANGE IN MONTANA [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://montanaclimate.org/chapter/climate-change>
- [65] NCSL.ORG. State Policies Promoting Hybrid and Electric Vehicles [online].2022. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.ncsl.org/energy/state-policies-promoting-hybrid-and-electric-vehicles>
- [66] PEWRESEARCHCENTER.ORG. Two-Thirds of Americans Think Government Should Do More on Climate[online]. 2020. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.pewresearch.org/science/2020/06/23/two-thirds-of-americans-think-government-should-do-more-on-climate/>
- [67] REAGANLIBRARY.ORG. The Reagan Presidency [online]. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.reaganlibrary.gov/reagans/reagan-administration/reagan-presidency>
- [68] RGGI.ORG. The Regional Greenhouse Gas Initiative, an initiative of eastern US states [online].[citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.rggi.org/>
- [69] RICHARDS, LEONARD L. Shays's Rebellion: The American Revolution's Final Battle. 1.vyd. University of Pennsylvania Press, 2002. s. 4-40. ISBN: 9780812203196
- [70] SENATE.GOV. The Civil War: The Senate's Story. Morrill Land Grant College Act [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/civil_war/MorrillLandGrantCollegeActFeaturedDoc.htm

[71] STANDREWLAUREVIEW.COM. Is the United States a Constitutional Republic? [online]. 2021. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.standrewslawreview.com/post/is-the-united-states-a-constitutional-republic>

[72] STATISTA.COM. Per capita Real Gross Domestic Product (GDP) of the United States in 2021, by state [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/248063/per-capita-us-real-gross-domestic-product-gdp-by-state/>

[73] STATISTA.COM. Real value added to the Gross Domestic Product (GDP) of Texas in 2021, by industry [online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/304890/texas-real-gdp-by-industry/>

[74] STATISTA.COM. Real value added to the Gross Domestic Product (GDP) of Montana in 2021, by industry [online]. [citované 6.3.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1065047/montana-real-gdp-by-industry/>

[75] STATISTA.COM. Real value added to the Gross Domestic Product (GDP) of Rhode Island in 2021, by industry [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1065194/rhode-island-real-gdp-by-industry/>

[76] STATSAMERICA.ORG. Population Estimate for 2022 [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: https://www.statsamerica.org/sip/rank_list.aspx?rank_label=pop1

[77] THEGUARDIAN.COM. 'Biggest step forward on climate ever: Biden signs Democrats' landmark bill [online]. 2022. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.theguardian.com/us-news/2022/aug/16/biden-signs-inflation-reduction-act-landmark-healthcare-climate-bill>

[78] THEHILL.COM. Seventeen states sue EPA for letting California set vehicle standards [online]. 2022 [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://thehill.com/policy/energy-environment/3487755-seventeen-states-sue-epa-for-letting-california-set-vehicle-standards/>

[79] THEICCT.ORG. Overview of global zero-emission vehicle mandate programs [online]. 2019. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://theicct.org/wp-content/uploads/2021/06/Zero-Emission-Vehicle-Mandate-Briefing-v2.pdf>

[80] USCLIMATEALLIANCE.ORG. [online]. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <http://www.usclimatealliance.org/governors-1>

[81] Volcovici V. Nine U.S. states sue EPA for easing environmental enforcement amid pandemic. [online]. 2020. [citované 12.11.2022] Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-epa-idUSKBN22P36U>

[82] WHITEHOUSE.GOV. Our Government [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/our-government/>

[83] WORLDPOPULATIONREVIEW.COM. Greenhouse Gas Emissions by Country 2023 [online]. [citované 10.11.2022] Dostupné na: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/greenhouse-gas-emissions-by-country>

[84] WORLDPOPULATIONREVIEW.COM. United States by area [online]. [citované 15.1.2023] Dostupné na: <https://worldpopulationreview.com/state-rankings/states-by-area>

[85] WW2.ARB.CA.GOV. Governor Newsom's Zero-Emission by 2035 Executive Order (N-79-20) [online]. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://ww2.arb.ca.gov/resources/fact-sheets/governor-newsoms-zero-emission-2035-executive-order-n-79-20>

[86] NCSL.ORG. State Partisan Composition [online]. 2023. [citované 20.3.2023] Dostupné na: <https://www.ncsl.org/about-state-legislatures/state-partisan-composition>